ЕСПУБЛИКИ ТЫВА
А. С...КИНА

1925 чылдың август
31-де үнүп эгелээн

ШЫН

НИИТИЛЕЛ-ПОЛИТИКТИГ СОЛУН

shyntuva@mail.ru
shyntuva@yandex.ru

№43
(19080)
2018 чылдың
апрель 12
четверг

Хүннүң үнери — 05:33
Ажары — 19:29
Хүн дурту — 13:56

Садар өртээ хостуг (12+)

Аныяк өг-бүлеге – кыштаг

ЭЖИМНИҢ КҮЗЕЛИ — МЭЭҢ КҮЗЕЛИМ

Сөөлгү үеде губернатор төлевилелдериниң деткимчези-биле бот-башкарнып, хууда арат ажыл-агыйларның саны өзүп, сайзырап турары өөрүнчүг. "Аныяк өг-бүлеге – кыштаг" төлевилелдиң киржикчилери, Таңды кожууннуң Успенка суурнуң чурттакчылары Чодураа, Владимир Монгуштарның өг-бүлезиниң ажыл-агыйын сонуургап, өгнүң херээжен ээзи Чодураа-биле ужуражып чугаалаштым.

– "Шын" солуннуң номчукчуларынга өг-бүлеңерни таныштырыптар силер бе.

– Өөм ээзи Владимир-биле 2007 чылда таныштывыс. 2008 чылда куда доювус эрттирип, дөргүл-төрелдеривисти шайладып, өглендивис. Оон бээр ам 10 чыл шуужуп эрте берди. Ийи оолдуг, ийи кыстыг бис. Эң улуу сес харлыг, бичиизи 5 айлыг.

– Төлевилелге канчап киржи бердиңер?

– Бир хүн Успенка суму чагыргазының бажыңының чаны-биле эртип чыда, чарлалдар самбыразындан хурал болуруунуң дугайында номчааш, сонуургап, өөм ээзи-биле чеде бердивис. Кыштаг тудуп, мал азыраксаар аныяк өг-бүлелерге Чазак Даргазының төлевилелиниң дугайында хурал болган. Дыңнап-дыңнап, утказын шиңгээдип алгаш, киржиксей бердивис. Төлевилелдиң киржикчилериниң аразында бистиң адывыс чок болган. Кандидатуравысты берип каарывыска, чон бистиң өг-бүлевисти шилип алган.

Чедер-четпес документилеривис чыып, белеткенип эгелээн бис. Бир-ле дугаарында чер айтырыын, ооң соонда кыштаг тудар ыяш дээш арга-арыг даамалы-биле ажылдарны чоруттувус. Документизин кылдырып алган черивиске чөпшээредип каан ыяжывысты дүжүргеш, тудуг ажылынче май-1-ден эгелеп киргеш, июнь 1-де доозуптувус. Таптыг-ла бир ай ажылдаанывыс түңнелинде кыштаг-даа белен.

– Мал-маган ажылы-биле черле таныш турган боор силер аа?

– Тываларның арзында мал-маган ажылы-биле таныш эвес улус ховар деп бодаар мен. Ылаңгыя көдээ суурларда мал ажыл-агыйы кол черни ээлеп турар. Бодувус черле көдээ суурда чурттап чоруур болгаш, каш бода малдыг турдувус.

Кыштаавыс белен болган соонда, 200 хойну алдывыс. Эрткен чылын-даа, бо чылын-даа кышты эки ажып эрттивис. Эрткен чылын 200 хойдан 151 хураган алдывыс. Бо чылдың түңнелдери ам-даа долузу-биле билдинмес. Амдыызында 100 хире хураган бар. Хой оолдаашкыны ам-даа уламчылап турар. Чылый бээрге, апрель айда төрүүр кылдыр кошкарларны таарыштыр эдериштирген болгаш ындыг.

– Кыштагга чугула айтырыгларның бирээзи суг айтырыы болгай.

– Мооң мурнунда кыштаг турган чер болгаш, эрги кудук артып калган, ынчалза-даа ажыглаттынмас кылдыр тунуп калган болган. Ынчангаш Көдээ ажыл-агый яамызы биске чаа кудукту кылдырып берген.

Мен ажы-төлүм-биле суурда, а ачавыс кыштагда. Хүннүң аргыжып турар бис. Кыштаавыс суурдан көңгүс ырак эвесте, 800 хире метр черде. Бо 2018 чылдың июнь айда 200 баш төрүүр хойну дараазында аныяк өг-бүлеге дамчыдар бис.

(Уланчызы 2-ги арында). ⇨

Чагыдылга-2018

«ШЫН» — ТӨӨГҮЛҮГ СОЛУН

«Шын» солуннуң 2018 чылдың чагыдылгазы Тываның
гү почта салбырларында бо хүннерде чоруп турар.
нчангаш «Шынны» үезинде чагыдып алырынче респуб-
каның ырак-чоок булуңнарында чурттап турар хүн-
лүг чонувусту, бижикчилеривисти, номчукчуларывыс-
кыйгырдывыс!

ПОЧТА ТАВАРЫШТЫР

Индекс	1 айда	3 айда	6 айда
530 — хуу кижилерге	179,83	539,49	1078,98
730 — организацияларга	189,83	569,49	1138,98

РЕДАКЦИЯДАН БОТТАРЫ КЭЭП АЛЫР КЫЛДЫР ЧАГЫДАР БОЛЗА

Индекс	1 айда	3 айда	6 айда
11530 — хуу кижилерге	96,00	288,00	576,00
31730 — организацияларга	120,00	360,00	720,00

Хүндүлүг чонувус! «Шын» солунну үезинде чагыдып номчуңар!

Хүннүң медээлери

ОНЧА-МЕНДИ

Көдээ ажыл-агый яамызының дыңнатканы-биле алырга, республиканың ажыл-агыйларында бо хүннерге чедир төрүүр хойларның 30 хуузу, өшкүнүң – 25, инектерниң 23 хуузу төрээн.

Олардан алдынган 16 400 хураган, 41100 анай, 16 400 бызаа амгы үеде онча-менди доругуп турар. Сакман ажылынче керээ ёзугаар 105 кижини хаара туткан. Кыштагларда мал чеминиң курлавыры 85 700 тонна сиген бар.

СЕМИНАР-УЖУРАЖЫЛГА

Бөгүн, апрель 12-де, 15.00 шакта Кызылдың Орус культура төвүнге «Культура, кадык камгалал, өөредилге, социал ачы-дуза болгаш федералдыг эмчи-социал экспертиза албан черлериниң чонга чедирип турар ачы-дузазынга хамаарышпас үнелел бээрин экижидериниң айтырыгларынга хамаарыштыр Россия Федерациязының чамдык эрге-хоойлу актыларынга өскерилгелер киирер дугайында» 392 дугаарлыг Федералдыг Хоойлуну тайылбырлаары-биле, Тыва Республиканың Хөй-нииити палатазы республиканың яамы, ведомстволарында Хөй-нииити чөвүлелдериниң кежигүннери-биле семинар-ужуражылганы эрттирер.

Аңаа ТР-ниң Күш-ажыл болгаш социал политика сайыды Людмила Тас-оол дыңнадыгны кылыр.

ТЫВА ДЫЛГА ТУРАСКААДЫП

Тываның Баштыңының «Тыва дыл хүнүнүң дугайында» Чарлыын боттандырары-биле Тываның үндезин культура төвү уругларга чогаал бижип чоруур аныяк авторлар арызынга Тыва дыл хүнүнге тураскааткан «Тыным болган тыва дылым» деп чогаал мөөрейин чарлаан.

Авторларның чогаалдарын апрель 11-ден октябрь 10-га чедир хүлээп алыр. Конкурстуң негелдезин ёзугаар Гран-при – дээди шаңналды тыпсыр. «Уругларга тоол», Уругларга эң дээре шүлүк», «Уругларга чечен чугааның мастери», «Уругларга эң дээре фантастиктиг чогаал» деп номинацияларга чогаалдарны үнелеп көөр.

Мөөрейниң тиилекчилерин ноябрь 1-де, Тыва дыл хүнүнде, Тыва үндезин культура төвүнүң концерт залынга байырлыг хемчег үезинде шаңнап мактаар.

ШЕКПЭЭР ШКОЛАЗЫНГА

Шекпээр школазының ортумак болгаш улуг класстарының оолдары-биле суурнуң Адалар чөвүлелиниң кежигүннериниң арызынга ужуражылга болган.

Хуралга эр кижиниң амыдыралда кол туружунуң дугайында чугаалашкан. Өрт айыылының дугайында болгаш өрттү болдурбазының дугайында чыылган өөреникчилерге ажыктыг беседаны суурнуң Адалар чөвүлелиниң кежигүнү, Барыын-Хемчик кожууннуң өртке удур албаның ажылдакчызы Михаил Монгуш кылып берген. Шекпээр сумузунуң чагырыкчызы Артур Ооржак база школаның эр башкылары Эрес-оол Сат, Виталий Очур, Айдыс Куулар оолдарга эр кижиниң мөзү-шынарының дугайында чагыг-сүмени берген.

Тываның Баштыңының парлалга албанының медээлери

ТЫВАНЫҢ БАШТЫҢЫНЫҢ ГРАНТЫЗЫНЧЕ

ТР-ниң Чазаанын 2006 чылдың май 18-те «Тыва Республиканың Баштыңы — Чазаанын Даргазының өөредилге адырында премияларын болгаш грантыларын тыпсырының дугайында» №642 доктаалынга дүүштүр, ТР-ниң Өөредилге болгаш эртем яамызының 2018 чылдың апрель 5-те № 459-д дужаалын езугаар, Өөредилге болгаш эртем яамызының инновациялыг өөредилге программаларын, амгы үениң технологияларын болгаш төлевилелдерин идепкейлиг ажыглап, республиканың өөредилге организацияларының чаартыкчы эзу-биле ажылдап турар тулган дээн башкыларынга база класстарның (бөлүктерниң) шылгараан удуртукчуларынга 2018 чылда Тыва Республиканың Баштыңы – Чазаанын Даргазының премиязын тыпсырының конкурузунга шилилгелерниң эгелээнин ТР-ниң Өөредилге болгаш эртем яамызы дыңнаткан.

Тыва Республиканың өөредилге организацияларының башкылары (ажыл-чорудулгазының хевири, организастыг эрге-хоойлу хевири хамаанчокка), класстар (бөлүктер) удуртукчулары, ортумак профессионал өөредилге албан черлериниң, республиканың назы четпээн, тускай (коррекциялыг) өөредилге албан черлериниң башкылары (ооң санында ААЧ башкылары) өөредилге чорудуун эрттирип турар болза, конкурска киржип болур.

Тыва Республиканың Өөредилге болгаш эртем яамызының Ниити өөредилге килдизи киржикчилерниң конкурска кииштирер материалдарын дараазында адресте хүлээп ап, бүрүткеп турар: Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, 1Б бажыңда 218 дугаар кабинет, тел. 6-18-49.

2018 чылдың апрель 9-тан 27-ге чедир, тус черниң-биле 18.00 шакка чедир конкурска киржир чагыгларны хүлээп алыр. Чагыг хүлээп алырының чуруму: суббота база улуг-хүнден аңгыда, понедельник-пятница хүннеринде 9.00 шактан 18.00 шакка чедир.

Конкурс комиссиязы 2018 чылдың май 21-ге чедир киржикчилерниң ажылдарынга эксперттерниң түңнелдерин кылып, критерийлер аайы-биле киржикчилерниң материалдарынга техниктиг экспертизаны чорудар.

ТР-ниң Чазаанын 2006 чылдың май 18-те № 642 доктаалы-биле бадылаан конкурс дугайында чурумну кошкан.

Информация-телекоммуникация четкизинде, ТР-ниң Өөредилге яамызының албан езузунуң сайтызында (http:monrt.ru/index.php/ru/) нормативтиг эрге-хоойлу документилерин болгаш конкурс материалдарының даңзызын берген.

ТУС ЧЕРНИҢ ОНЗАГАЙЛАРЫН ӨӨРЕНИП КӨӨР

Москвага Тываның Баштыңы Шолбан Кара-оол Күрүне Думазының даргазының бирги оралакчылары база бюджеттер аразында хамаарылгалар айтырыгларының талазы-биле үш талалыг комиссияның даргаларының бирээзи Александр Жуков-биле ужурашкан.

Тываның Баштыңының санап турары-биле, олар республиканың бюджет айтырыгларын база бюджетти хевирлээрде, тус черниң онзагайларын база херек кырында байдалын өөренип көрбейн модельдиг аргаже шилчиир деп турарын сайгарып чугаалашкан.

— Регионнар чарыгдалдарын модельдиг арга-биле санаарда, эң эвээш көргүзүгнү ап турарын сагындыраал. Тодаргай түңден ажа берген республиканың шупту херевилгелерин федералдыг ведомстволарга аңгы камгалаар ужурлуг. Республиканың чамдык кожууннар болгаш суурларынга чедериниң бергези, чер аразының ыраа база чурттакчыларының санының эвээжи дээн ышкаш, Тывага хамаарыжыр барымдааларны федералдыг яамы кичээнгейге албан турар — деп, Шолбан Кара-оол чугаалаан.

РФ-тиң Сан-хөө яамызының 2018 чылда саналдааны бюджет модели, эвээш комплектилиг школалар санын кызыргаш, өөредилгеже чарыгдалдарны камнап алыр дээни, эвээш чурттакчылыг болгаш суурлар аразы ырак республикага таарышпазын Тываның Баштыңы чугаалаан. Ындыг школаларның дужүрери, суурнуң бодун хоозурадыр. Тывада шак ындыг суурларның саны – 70. Республика девискээринде шупту чурттакчылыг черлерниң барык чартык кезии-дир.

2018 чылда Тываның бюджет чарыгдалдарын эвээжедир дугайында ындыг негелделерни 4 млрд ажыг рубльге салган. Модельдиг бюджеттиң чурумун езугаар, республиканың өөредилге, кадык камгалал, культура болгаш социал ужур-дузалыг бирги чергелиг өске-даа чарыгдалдарның беш кезиин кызырар апаар, а ол ортумаа-биле бюджеттиң 90 хуузун ээлеп турар.

Тываның Баштыңы Шолбан Кара-оол, Күрүне Думазының даргазының оралакчызынга, Тыва болгаш өске-даа регионнарның бюджет модели-биле холбашкан айтырыгларын парламентиге дыңнаарын дилээн. Республиканың чазаа методиканы өскертириниң чугулазының дугайында саналдарын Күрүне Думазының аппарадынче база Россияның Сан-хөө яамызынче киргенин Тываның Баштыңы Александр Жуковка дыңнаткан.

«Күрүне Думазының даргазының бирги оралакчызы, бюджеттер аразының айтырыгларының талазы-биле чазактың үш талалыг комиссиязының бир даргазы Александр Дмитриевич Жуков база «Чаңгыс демниг Россия» фракцияның удуртукчузу Сергей Иванович Неверов олар-биле бюджеттиң эң чугула болгаш нарын айтырыгларын бөгүн чугаалажыр аргалыг болдувус. «Чаңгыс демниг Россия» фракцияның күштүг деткимчези-биле регионнуң чурттакчыларынга бирги ээлчегниң социал төлевилерин үе шаанда долузу-биле хандырыптарынга бүзүрээр мен. Модельдиг бюджетке өске аргаларны хевирлээр талазы-биле бистиң саналдарывысты дамчыттым. Дошкун агаар-бойдустуг, транспорт-биле чедери берге, эвээш чурттакчылыг Тыва ышкаш регионнарга хууларны улгаттырган аңгы, онза хамаарылга херек деп санаар мен. Россияның төп районнарының чурттакчыларын ышкаш, хөгжүп-сайзыраарынга ындыг аргалар мээң чаңгыс чер-чурттугларымга турарын чедип алыр мен» — деп, Тываның Баштыңы Күрүне Думазынга ужуражылганың түңнелдерин интернет четкизинде бодунуң арынында бижээн.

gov.tuva.ru

Аныяк өг-бүлеге – кыш

ЭЖИМНИҢ КҮЗЕЛ МЭЭҢ КҮЗЕЛИМ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

Эгезинде чаа эгелеп турувуста, кураторувус Таңды кожуун чагырга сан-хөө эргелелиниң даргазы Е Моңгуш турган. Ам болза Таңды чагыргазының администрациязыны талга коммунал ажыл-агыйы талазы оралакчызы Энер-оол Сат бистиң рувус болган. Часкаар кыштаг би аразының оруун хат хөртүктей ш орук үстүү бээрге, кураторувус ону а берди. Эрги-даа, чаа-даа куратор д рывыс дилег кылырга, шыдаар ша дарый дузалажыр, эки улус. Оларга четтиргенивисти илередип тур бис.

– Дузалакчыларыңар бар бе?

– Дузалакчы кадарчы деп кижи ч дувус. Өөм ээзи колдуунда бодун турган. Оода-ла хой оолдап турар төрээн хойларны аңгы кадарар к дөргүл-төрел улустарывыс, авам су зында дугурушкаш, акшазын төлээш хоорайдан дузалакчы чорудупкан.

– Мындыг хевирлиг төлевилелд чонга ажыы чүү хире деп бодаар с

– Бодум хуумда чонга кончуг аж эки төлевилел деп санаар мен. Аны бүлелерге деткимче черле херек. ажыл-агыйлыг болурга, эки-дир. Хур нарывысты дорутуруп, малывысты ес алыыл деп сорулгавыс чаңгыс айла Муңчулаары – өг-бүлевистиң кол сору апарган. Мооң мурнунда өөм ээзи к дугайында чугаалаарга, ындыг-ла ке албас турдум. Өөм ээзиниң күзели б Эжимниң күзели – мээң күзелим а "Аныяк өг-бүлеге – кыштаг" деп губер төлевилели дээш Тыва Республи Баштыңы Шолбан Валерьевич Ка га өөрүп четтиргенивисти өг-була өмүнээзинден илередир-дир бис.

Айдың О чугаала

Апрель 12 – Космонавтика хүнү

КУРБУСТУЖЕ УЖУДУУШКУН

1961 чылдың апрель 12-де Совет Эвилелиниң хамаатызы Юрий Гагарин кижи төрелгетенниң төөгүзүнде эң баштай космосче ужуткаш келген. Апрель 12-ни Космонавтика хүнү кылдыр ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1962 чылдың апрель 9-та Чарлыы-биле доктааткан. Оон бээр-ле Совет Эвилелинге, ооң соонда амгы Россияга Космонавтика хүнүн чылдың-на демдеглеп турар.

Делегейниң баштайгы космонавтызы Юрий Гагаринниң дублеру космонавт Герман Титов Бүгү-делегейниң космонавтика хүнүн доктаадыр дугайында дилегни Совет Чазактың мурнундан Каттышкан Нациялар Организациязынга киирген. КНО-нуң Чиңгине ассамблеязының шиитпири-биле апрель 12-ни Бүгү-делегейниң космонавтика хүнү кылдыр чарлаан.

Ол үеде тоолчургу болуушкун ышкаш сагындырар төөгүлүг ужудуушкунну Тываның чону канчаар демдеглээнин «Шын» солуннуң арыннарындан билип ап болур.

Юрий Гагарин космосче апрель 12-де ужуткаш келген болза, ол дугайында «Шын» солуннуң 1961 чылдың апрель 13-те үндүрүлгезинге чырыткан. «ОКТАРГАЙЖЕ УЖУДУУШКУННУ – СОВЕТ КИЖИ ЭГЕЛЭЭН» деп улуг эге-биле ол хүн солун үнген. «Октаргай делгеминче кижиниң делегейде эң баштайгы ужудуушкунунуң дугайында СЭТА-ның (Совет Эвилелиниң телеграф агентилелиниң) дыңнадыын тыва дылга парлаан.

Бирги арынга А.Даржааның «Ленинизмниң тугу-биле» деп шүлүүн парлаан. Ында мындыг одуруглар бар.

Октаргайга ужуп чораан
совет кижи
Оран-чурттуң делгеминче
ээп кел чор.
Маадырлыг совет чоннар
эрес оглун –
Майор Юрий Гагаринни
уткуп ап тур.

«ӨӨРҮШКҮ БОЛГАШ ЧОРГААРАЛ» деп рубрикага Тываның аңгы-аңгы булуңнарында кижилерниң Юрий Гагаринниң октаргайже ужутканынга өөрүшкүзүнүң болгаш чоргааралының дугайында кыска чүүлдерни парлаан. Оон үзүндүлер:

«Шаандагы тоол-домак ам кээп боттанып турар кайгамчыктыг шаг ышкажыл бо!

Д.ОЮПАЙ, Өвүр районда «Торгалыг» колхозтуң хойжузу».

«Эрги Тываның тоолдар да ышкаш «Курбусту хаан төре чурту кудай-дээрни з леп алыр дээш», кижилер дидим атаказы эгеледи.

А.ТАГ «Кызыл-Хава шахтазында тепсикч

«Октаргай делгеминче б ле дугаарында совет кижи ужудуп үнгениниң дугайы СЭТА-ның дыңнадыын б тер – Тыва эртем-шинчи институдунуң ажылдакчыла аажок улуг өөрүшкү болгаш ч гаарал-биле дыңнадывыс.

А.КАЛЗА Эртем ажылдакчыз

«Шынның» апрель 14-т үндүрүлгезинге амгы үеде те ужур-уткалыг апарган чу парлаттынган. Кызылдың № школазының өөреникчиле Юрий Гагаринниң космос ужутканын радиодан дыңн турда, «Шын» солунну фо корреспондентизи С. Фоекти тов тырттырган. Бо чуруктаг маадырлары төөгүлүг чуру боттарын көргеш, ол кайгамч тыг хүнүң сактыр-ла боорл *(радиодан өөрүшкү).*

Шаңгыр-оол МОҢГУ

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ БАШТЫҢЫНЫҢ АЙТЫЫШКЫНЫ

1991-2000 чылдарда төрүттүнген хамаатыларны 2018 чылдың апрель-июльда Тыва Республикадан шериг албанынче келдиртириниң дугайында

1998 чылдың март 28-те «Шериг хүлээлгениң болгаш шериг албанының дугайында» №53-ФХ Федералдыг хоойлуга болгаш 2006 чылдың ноябрь 11-де Россия Федерациязының Чазааның «Россия Федерациязының хамаатыларын шериг албанынче келдиртириниң дугайында дүрүмнү бадылаарының дугайында» №663 доктаалынга дүүштүр, 1991-2000 чылдарда төрүттүнген, шериг учедунда турар азы турбаза-даа аңаа турар ужурлуг, курлавырда эвес Россия Федерациязының хамаатыларын 2018 чылдың апрель-июльда организастыг келдиртир сорулга-биле:

1. Тыва Республикага келдириишкин комиссиязын, муниципалдыг районнарга болгаш хоорай округтарынга келдириишкин комиссияларын тургузар.

2. Дараазында чүүлдерни бадылаар:

- Тыва Республиканың келдириишкин комиссиязының составын (кол болгаш курлавыр);
- Тыва Республиканың муниципалдыг районнарының болгаш хоорай округтарының келдириишкин комиссияларының составтарын (кол болгаш курлавыр);
- Тыва Республиканың келдириишкин комиссиязының 2018 чылдың апрель-июльда хуралдарының графигин;
- 2018 чылдың апрель-июльда Тыва Республиканың муниципалдыг тургузугларынга хамаатыларны келдиртип турар үеде эмчи шинчилгезиниң талазы-биле комиссияларны эрттирериниң графигин;
- 2018 чылда шериг албанынче келдиртир ужурлуг хамаатыларны стационарга шинчиириниң болгаш эмнээриниң талазы-биле тускайлаан медицина организацияларының даңзызын.

3. Хамаатыларны шериг албанынче келдиртирин Тыва Республиканың шериг комиссариадының чыылда пунктузунга чорудар.

4. Хамаатыларны шериг албанынче келдиртип турар үеде Тыва Республиканың Кадык камгалал яамызы:

- 2018 чылдың апрель-июльда шериг албанынче келдириишкин үезинде хамаатыларны шинчиириниң талазы-биле муниципалдыг тургузугларже график езугаар эмчи специалистерни чорудар;
- келдириишкин кампаниязын эмчи специалистер-биле, ВИЧ, РВ болгаш «В» болгаш «С» гепатиттиң хыналдазынга ан алыр лаборантылар-биле, эргежок чугула эмнер-биле, медицина дериг-херекселдери-биле, көжүп чоруур рентген тургузуглары-биле, шериг албанынче келдиртир ужурлуг хамаатыларның эмчи шинчилгезин кылып чорудар эт-херексел болгаш дерилгелер-биле хандырар;
- шериг албанынче келдиртип турар хамаатыларга эмчиниң халас шинчилгезинге (эмнээшкининге) тускайжыттынган эмчи дузазын чедирери-биле, Тыва Республиканың муниципалдыг тургузугларында эмнелге албан черлери болгаш эмнелге-профилактика албан черлери (эмнээшкинин) стационар (амбулаторлуг) халас эмчи шинчилгези негеттинип турарларны чорудары-биле, 2018 чылда шериг албанынче келдирткен хамаатыларның стационар шинчилгезинге болгаш эмнээшкининге тускайлаан медицина организацияларын даңзы езугаар тускайлаар.

5. Тыва Республиканың Өөредилге болгаш эртем яамызы шеригже келдиртир ...ылыг, өөредилге черинден үндүрткен ...дарның дугайында медээлерни Тыва Республиканың шериг комиссариадының ...узуунда салбырларынче 2018 чылдың ...ель 1-ге чедир киирер.

6. Хамаатыларны шериг албанынче келдиртип турар үеде Тыва Республиканың Культура яамызы:

1) Тыва Республиканың чыылда пунктуларынга агитаторларны (2 кижи) тускайлаар;

2) хамаатыларны шериг албанынче келдиртип турар үеде кижизидилге ...лының болгаш Тыва Республиканың ...лда пунктуларынга культура-массалыг хемчеглерниң талазы-биле планын күүседиринге деткимче көргүзер;

3) Тыва Республиканың шериг комиссарияды-биле кады Шеригже келдириишкин хүнүнүң план-сценарийин ажылдап кылыр;

4) артистерниң, бот-тывынгыр уран чүүл коллективтериниң, Ада-чурттуң Улуг дайынының хоочуннарының, Чепсектиг Күштерниң хоочуннарының, интернационалчы дайынчыларның, шеригже келдирткеннерниң ада-иелериниң шеригже чоруурларның мурнунга күүселделерин, чүве чугаалаарын организастаар.

7. Тыва Республиканың Информатизация болгаш харылзаа яамызы Тыва Республиканың шериг комиссариадының чыылда пунктузундан Россия Федерациязының Чепсектиг Күштеринче шеригже келдирткеннерни чорудуп турар үеде «Тыва эр кижилерниң ат-алдарының дүрүмүн» тыпсырын организастаар.

8. Тыва Республиканың Националдар херектериниң талазы-биле агентилел Тыва Республиканың шериг комиссарияды-биле дугуржулга езугаар:

- РФ-тиң Чепсектиг Күштеринче байырлыг байдалга үдээри-биле, «Орус культура төвү» муниципалдыг автономнуг албан чериниң көрүкчүлер залын тускайлаар.

9. Сүмелээри болза:

1) Шериг албанынче келдириишкин чорудуп турар үеде Тыва Республика талазы-биле Иштики херектер яамызынга:

- 2018 чылдың апрель 1-ден июль 15-ке чедир (Тыва Республиканың шериг комиссариадының чагыын езугаар) полицияның нарядтарын Тыва Республиканың чыылда пунктузунче болгаш муниципалдыг районнарның болгаш хоорай округтарының чыылда пунктуларынче, шеригже келдирткеннерни автомобиль транспорту-биле Абакан хоорайже организастыг чорудуп турар үеде террорисчи актыларны болгаш экстремисчи үүлгедиглерни хөй улус чыылган черге болдурбазының талазы-биле хемчеглерни алыр;

- хөй-ниитиниң корум-чурумун хажытканының дугайында медээлерге (онза байдалдар тургустунган таварылгаларда), Тыва Республиканың чыылда пунктузундан, а ол ышкаш муниципалдыг районнарның база хоорай округтарының чыылда пунктуларындан келген билдириишкиннерге, дыңнадыгларга полиция ажылдакчыларының чогуур үезинде хемчег алырын хандырар.

2) Тыва Республиканың шериг комиссарынга:

а) 1991-2000 чылдарда төрүттүнген хамаатыларны 2018 чылдың апрель-июльда шериг албанынче келдиртириниң талазы-биле ажылды организастаар;

б) шеригже келдирткеннерни шериг албанын эрттирер черлеринче организастыг чорудар, келдирткеннерниң шериг командаларын тургузар, шериг кезектериниң төлээлеринге оларны хүлээдир сорулга-биле, Тыва Республиканың Кызыл хоорайда шериг комиссариадының килдизиниң келдириишкин пунктузунга чыылда пунктузунуң удуртулгазының түр штадын тургузар. Тыва Республиканың чыылда пунктузунуң түр штадының составын бодунуң шиитпири-биле тодарадыр.

в) 2018 чылдың апрель 1-ден июль 15-ке чедир Тыва Республиканың чыылда пунктузунуң ажылын организастаар;

г) Тыва Республикада ОШАЧКИ-ниң үделге автомобилин тускайлаарының болгаш шериг командаларын Абакан хоорайга чедир чорудуп турар үеде орук шимчээшкининиң айыыл чок чорууну хандырарының дугайында айтырыгны сайгарап көөр кылдыр Россияның ИХЯ-зының Тыва Республикада ОШАЧКИ эргелелинче чагыгны киирер;

д) шеригже келдириишкинге белеткел болгаш ону эрттирер ажылдар-биле холбашкан Россия Федерациязының хоойлужудулгазында доктаадып тургускан хемчеглерни күүседиринге эргежок чугула дузаны организас-эрге-хоойлу хевири хамаанчокка организацияларга чедирер;

е) «Шериг хүлээлгезиниң болгаш шериг албанының дугайында» Федералдыг хоойлуну күүседири-биле холбаштыр организацияларның болгаш хамаатыларның үндүрген чарыгдалдарын 2004 чылдың декабрь 1-де Россия Федерациязының Чазааның «Шериг хүлээлгезиниң болгаш шериг албанының дугайында» Федералдыг хоойлуну күүседири-биле холбаштыр Россия Федерациязының организацияларының болгаш хамаатыларының үндүрген чарыгдалдарын дуглаарының чурумунуң дугайында» № 704 доктаалынга дүүштүр эгидерин хандырар;

ж) 2018 чылдың апрель-июльда Тыва Республиканың муниципалдыг тургузугларында хамаатыларны шериг албанынче келдиртирин белеткээриниң болгаш эрттирериниң талазы-биле ажылдың байдалынга анализти кылыр. Шериг албанынче хамаатыларны келдирткениниң түңнелдериниң дугайында медээни Россия Федерациязының Камгалал яамызынче чорудар кылдыр Тыва Республиканың Чазаанче 2018 чылдың август 1-ге чедир киирер.

3) Өнчүнүң кайы-даа хевири хамаанчокка организацияларның удуртукчуларынга:

- шериг албанынче келдириишкин-биле холбашкан чарыгдалдарга компенсацияны 2004 чылдың декабрь 1-де Россия Федерациязының Чазааның «Шериг хүлээлгезиниң болгаш шериг албанының дугайында» Федералдыг хоойлуну күүседири-биле, хемчеглер эрттиргени-биле холбаштыр Россия Федерациязының организацияларының болгаш хамаатыларның үндүрген чарыгдалдарынга компенсация тыпсыр кылдыр эргежок чугула документилерни кожууннарның болгаш Кызыл хоорайның тус-тус шериг комиссариаттарынче киирер.

- шериг албанынче келдириишкин-биле холбаштыр муниципалдыг тургузугларның хемчеглеринге хамаарыштыр Тыва Республиканың шериг комиссариадының килдистеринче келдириишкинге таварышканнарның чогуур үезинде келирин хандырары-биле, кыйгыртыышкын бижиктерин хамаатыларның ажылдап (өөренип) турар черинге чогуур үезинде тыпсырын хандырар.

4) Тыва Республиканың муниципалдыг районнарының болгаш хоорай округтарының баштыңнарынга — келдириишкин комиссияларының даргаларынга:

- шериг албанынче келдириишкин-биле холбашкан хемчеглерни белеткээринге эргежок чугула техниктиг ажылдакчыларны томуйлаары болгаш орансаваларны тускайлаары-биле, Тыва Республиканың шериг комиссариадының килдистериниң начальниктеринден чагыгларны Россия Федерациязының Чазааның 2006 чылдың ноябрь 11-де «Россия Федерациязының хамаатыларын шериг албанынче келдиртириниң дугайында дүрүмнү бадылаарының дугайында» №663 доктаалынга дүүштүр хүлээп алыр;

- хамаатыларның айыыл чок аргыштырылгазын болгаш шериг албанынче келдириишкин-биле болгаш хамаатыларны Тыва Республиканың муниципалдыг районнарының болгаш хоорай округтарының чыылда пунктуларынче чедирери-биле, а ол ышкаш Тыва Республиканың чыылда пунктузунче чедирери-биле холбашкан хемчеглерге тускайлаан транспорт херекселдериниң техниктиг байдалын хынаарын организастаар;

- Тыва Республиканың муниципалдыг районнарынга болгаш хоорай округтарынга 2018 чылдың апрель 15-ке чедир Шеригже келдириишкин хүнүн эрттирер;

- Россия Федерациязының Чепсектиг Күштеринге шериг албанынче келдирткен хамаатыларны байырлыг байдалга үдээр;

- хоойлу езугаар барымдаазы чок турда шериг албанынче келдириишкин-биле албан-хүлээлгезин 27 харга чедир эрттирбээн хамаатыларга хамаарыштыр айтырыгны шиитпирлээри-биле келдириишкин комиссиязының хуралдарын эрттирери болза:

а) Тыва Республиканың муниципалдыг районнарынга болгаш хоорай округтарынга дараазында келдириишкинниг эгелээринге чедир айда бирден эвээш эвести;

б) эргежок чугула апарганда Тыва Республиканың келдириишкин комиссиязы:

- 2018 чылдың апрель-июльда муниципалдыг тургузуглардан хамаатыларны шериг албанынче келдирткен түңнелдерниң дугайында медээни Тыва Республиканың келдириишкин комиссиязының даргазынче 2018 чылдың август 1-ге чедир киирер.

10. 2017 чылдың сентябрь 29-та Тыва Республиканың Баштыңының «1990-1999 чылдарда төрүттүнген хамаатыларны 2017 чылдың октябрь-декабрьда шериг албанынче келдиртириниң дугайында» № 304-РГ айтыышкынын күжүн чидирген деп санаар.

11. Бо айтыышкынны «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарга парлаар, «Эрге-хоойлу медээлериниң албан езузунуң интернет-порталынга» (www.pravo.gov.ru) болгаш «Интернет» информация-телекоммуникация четкизинде Тыва Республиканың албан езузунуң сайтызынга киирер.

12. Бо айтыышкынның күүселдезинге контрольду Тыва Республиканың Баштыңының Администрациязының болгаш Тыва Республиканың Чазааның Аппарадының регионнуң айыыл чок чорук департаментизинге дагзыр.

Тыва Республиканың Баштыңы Ш. КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорай
2018 чылдың март 28
№ 106-РГ

2018 чылдың март 28-те Тыва Республиканың Баштыңының № 106-РГ айтыышкыны-биле бадылаан

Тыва Республиканың келдириишкин комиссиязының 2018 чылдың апрель-июльда хуралдарының ГРАФИГИ

№	Хуралдың болур хүнү	Хуралдың болур чери болгаш шагы
1.	2018 чылдың апрель 25	Республиканың шеригже келдириишкинниң чыылда пунктузу 14.00 ш.
2.	2018 чылдың май 30	Республиканың шеригже келдириишкинниң чыылда пунктузу 14.00 ш.
3.	2018 чылдың июнь 27	Республиканың шеригже келдириишкинниң чыылда пунктузу 14.00 ш.
4.	2018 чылдың июль 11	Республиканың шеригже келдириишкинниң чыылда пунктузу 14.00 ш.

2018 чылдың март 28-те Тыва Республиканың Баштыңының № 106-РГ айтыышкыны-биле бадылаан

2018 чылдың апрель-июльда Тыва Республиканың муниципалдыг тургузугларынга кыйгыртыышкын үезинде хамаатыларның эмчи комиссияларын эрттирериниң ГРАФИГИ

№	Муниципалдыг тургузуглар (кожууннар)	Комиссияны эрттирер хүн	Чедишпейн турар эмчилер	Кайы албан чери тускайлаарыл
1.	Кызыл хоорай	01.04-15.07.	терапевт, невропатолог	«Хоорайның №1 эмнелгези» КБККА
2.	Кызыл	01.04-15.07.	невропатолог	«Кызыл кожууннуң төп эмнелгези» КБККА

(Уланчызы 4-кү арында).

(Төнчүзү. Эгези 3-кү арында).

3.	Барыын-Хемчик, Бай-Тайга (Барыын-Хемчиктиң ШК-ның чанынга)	02.04-03.04. (Ак-Довурак) 04.04-05.04. (Барыын-Хемчик) 09.04-10.04. (Бай-Тайга)	-	«Бай-Тайга кожууннуң төп эмнелгези» КБККА
4.	Чөөн-Хемик	10.04-12.04.	психиатр	«Республиканың психиатрия эмнелгези» КБККА
5.	Сүт-Хөл	17.04-18.04.	психиатр, кулак, карак, кеш эмчилери, хирург	«Чөөн-Хемчик кожууннуң төп эмнелгези» КБККА
6.	Таңды	03.04-05.04.	психиатр, кулак, кеш эмчилери, невропатолог	«Республиканың психиатрия эмнелгези» КБККА, «Чөөн-Хемчик кожууннуң төп эмнелгези» КБККА
7.	Чеди-Хөл	01.04-11.04.	карак, кулак эмчилери, невропатолог	«Республиканың №1 эмнелгези» КБККА
8.	Бии-Хем	10.04-11.04.	кулак эмчизи	«Бии-Хем кожууннуң төп эмнелгези» КБККА
9.	Улуг-Хем	03.04-05-04.	невропатолог, карак эмчизи	«Улуг-Хемде кожууннар аразының эмнелге төвү» КБККА
10.	Чаа-Хөл	10.04.	невропатолог	«Улуг-Хемде кожууннар аразының эмнелге төвү» КБККА
11.	Каа-Хем	03.04-04.04.	карак, кулак эмчилери, невропатолог	«Республиканың №1 эмнелгези» КБККА ТР
12.	Тес-Хем	18.04-19.04.	психиатр, кулак, карак, кеш эмчилери, невропатолог	«Республиканың №1 эмнелгези» КБККА, «Республиканың психиатрия эмнелгези» КБККА
13.	Эрзин	18.04-19.04.	карак, кулак, кеш эмчилери	«Республиканың №1 эмнелгези» КБККА, «Республиканың кеш аарыгларының диспансери» КБККА
14	Тожу	03.04-04.04.	карак, кулак, эмчилери, хирург, невропатолог	«Республиканың №1 эмнелгези» КБККА, «Республиканың психиатрия эмнелгези» КБККА, «Республиканың кеш аарыгларының диспансери» КБККА
15.	Өвүр	17.04-19.04.	карак, кулак, эмчилери, хирург, невропатолог	Барыын-Хемчикте кожууннар аразының эмнелге төвү (невропатолог), «Мөңгүн-Тайга кожууннуң төп эмнелгези» КБККА (ЛОР)
16.	Мөңгүн-Тайга	14.04-16.04.	психиатр, кулак, кеш эмчилери	«Өвүр кожууннуң төп эмнелгези» КБККА, «Республиканың психиатрия эмнелгези» КБККА

2018 чылдың март 28-те Тыва Республиканың Баштыңының № 106-РГ айтыышкыны-биле бадылаан

2018 чылда шериг албанынче келдиртир ужурлуг хамаатыларның стационар шинчилгезинге болгаш эмнээшкининге тускайлаан эмнелге албан черлериниң ДАҢЗЫЗЫ

№	Салбырлар	Тускайлаан орун саны	Шинчилге болгаш эмнээшкин дээш харыысалгалыглар
1.	«Республиканың №1 эмнелгези» КБККА		
	Кол эмчиниң эмнелге ажылының талазы-биле оралакчызы		Н.В. Беспалова
	Урология салбыры	5	эргелекчизи Л.И. Зудилова
	Неврология салбыры	3	эрг. А.Э. Шыырап
	Травматология салбыры	2	эрг. А.С. Данзырык
	Нейрохирургия салбыры	2	эрг. Б.К. Ховалыг
	Ириңниг хирургия салбыры	2	эрг. А.В. Ооржак
	Хирургия салбыры	5	эрг. Ч.В. Ховалыг
	Кардиология салбыры №2	5	эрг. Р.С-М. Соян
	Терапия салбыры	5	эрг. Ч.Ч. Мандаржап
	Эндокринология салбыры	3	эрг. А.Б. Даржаа
	Карак эмнээр салбыр	3	эрг. Г.В. Соян
	Кулак эмнээр салбыр	2	эрг. А.Г. Смирнов
	Арын-сегел хирургиязының салбыры	3	эрг. А.Д. Хертек
2.	Республиканың кеш аарыглары эмнээр диспансер	10	кол эмчи У-Х.Ч. Куулар
3.	Республиканың халдавырлыг аарыглар эмнээр эмнелгези	5	кол эмчи А.А. Сарыглар
4.	Республиканың психиатрия эмнелгези	15	кол эмчи С.М. Дүктен-оол
5.	Республиканың туберкузка удур диспансери	5	кол эмчи А.Д. Арапчор
6.	Республиканың наркология эмнелгези	1	кол эмчи И.О. Бадыргы
7.	Республиканың онкология эмнелгези	5	кол эмчи А.А. Шивит-оол
8.	Кожууннарның төп эмнелгелери	хереглел езугаар	кол эмчилер

2018 чылдың март 28-те Тыва Республиканың Баштыңының № 106-РГ айтыышкыны-биле бадылаан

Тыва Республиканың келдирииишкин комиссиязының СОСТАВЫ

Кол состав:

Шолбан Валерьевич Кара-оол — Тыва Республиканың Баштыңы, даргазы;

Николай Федорович Францевич — Тыва Республиканың шериг комиссарының хүлээлгезин түр када күүседип турар, дарганың оралакчызы;

Шончалай Сорук-ооловна Монгуш — Тыва Республиканың шериг комиссариадының шериг-эмнелге комиссиязының фельдшери, секретары.

Комиссияның кежигүннери:

Ворерис Витаутас — Тыва Республиканың шериг комиссариадының шериг-эмнелге комиссиязының терапевт эмчизи;

Наталья Петровна Деринг — Тыва Республиканың шериг комиссариадының шериг-эмнелге комиссиязының диш эмчизи;

Надежда Викторовна Долганова — Тыва Республиканың шериг комиссариадының шериг-эмнелге комиссиязының психиатр эмчизи;

Ольга Дмитриевна Думен-Баир — Тыва Республиканың шериг комиссариадының шериг-эмнелге комиссиязының карак эмчизи;

Олег Борисович Литовченко — Тыва Республиканың шериг комиссариадының шериг-эмнелге комиссиязының кеш эмчизи;

Александр Александрович Щур – Тыва Республика талазы-биле иштики херектер сайыды (дугуржулга езугаар);

Күдер Кенденович Монгуш – Тыва Республиканың кадык камгалал сайыдының оралакчызы;

Ульяна Хүлер-ооловна Нурсат – Тыва Республиканың Шериг комиссариадының чанында республиканың ада-ие комитединиң даргазы;

Татьяна Оюновна Санчаа — Тыва Республиканың өөредилге болгаш эртем сайыды;

Евгений Юрьевич Овсянников – Үстүү-Енисейниң казактарының округ ниитилелиниң атаманы (дугуржулга езугаар);

Сергей Сергеевич Недоступенко — керээ-биле шериг албанынче чорудар пунктунуң (2 разрядтың) начальниги (дугуржулга езугаар), Абакан хоорай;

Айдаш Александрович Седип — Тыва Республиканың шериг комиссариадының шериг-эмнелге комиссиязының хирург эмчизи;

Ольга Валерьевна Скиданова — Тыва Республиканың шериг комиссариадының шериг-эмнелге комиссиязының отоларинголог эмчизи;

Людмила Шангыровна Тас-оол—Тыва Республиканың күш-ажыл болгаш социал политика сайыды (альтернативтиг хамааты албанга хамаарышкан айтырыглар талазы-биле);

Ирина Викторовна Третьякова – Тыва Республиканың шериг комиссариадының шериг-эмнелге комиссиязының невропатолог эмчизи;

Аяна Александровна Хертек — республиканың наркология диспансериниң нарколог эмчизи;

Ольга Валерьевна Россова — Тыва Республикада Кижиниң (уругнуң) эргелериниң талазы-биле төлээ.

Курлавыр состав:

Аяс Май-оолович Чудаан-оол — Тыва Республиканың Чазак Даргазының оралакчызы, даргазы;

Леонид Викторович Монгуш — Тыва Республиканың шериг комиссариадының хамаатыларны шериг албанынче келдиреринге болгаш чыырынга белеткел килдизиниң начальниги, дарганың оралакчызы;

Юлия Викторовна Хорошавина- Республиканың шериг комиссариа шериг-эмнелге комиссиязының эı стразы, секретары.

Комиссияның кежигүннери:

Айлана Хурагановна Делгер – Республиканың күрүнениң «Хоор ликлиниказы» кадык камгалал чериниң карак эмчизи;

Денис Александрович Метелев- Республиканың шериг комиссар шериг албанынче хамаатыларны езугаар келдиртириниң талазы дузалакчызы;

Айлана Кушкен-ооловна Чо Республиканың психиатрия эмнелг психиатр эмчизи;

Аэлита Седиповна Кажин-о Тыва Республиканың Кадык кам яамызының кол специализи;

Светлана Вениаминовна Кома на — Республиканың №1 эмнелге отоларинголог эмчизи;

Галина Николаевна Корж — Ре ликаның №1 эмнелгезиниң кард эмчизи;

Ирина Валерьевна Леонова - ва Республиканың кеш аарыг эмнелгезиниң кеш эмчизи;

Ираида Саяевна Майнакова – публиканың №1 эмнелгезиниң нев толог эмчизи;

Елена Ондаровна Саая — Тыва публиканың күш-ажыл болгаш социа литика сайыдының оралакчызы (ал нативтиг хамааты албанга хамаары айтырыглар талазы-биле);

Елена Владимировна Глущен Тыва Республиканың «Стоматол поликлиниказы» бюджет албан чер диш эмчизи;

Март-оол Сергеевич Тарначы – Республикада ИХЯ-ның хөй-нии корум-чурумун камгалаар талазы полиция начальнигиниң оралак (дугуржулга езугаар);

Роман Кызыл-оолович Шинин- Республиканың өөредилге болгаш сайыдының оралакчызы;

Омак Олегович Ондар — рес каның №1 эмнелгезиниң хирург эм

Петр Георгиевич Петровкий – хоорайда подъесаул казактар ни лелиниң атаманы (дугужулга езугаа

2018 чылдың март 28-те Тыва Республиканың Баштыңы № 106-РГ айтыышкыны-биле бадылаан

«Тыва Республика Кызыл хоорай» хоорай округунуң келдирииш комиссиязының СОСТАВЫ

Кол состав:

Дина Ивановна Оюн — муниципалдыг тургузугнуң баштыңы — Кызыл хоорайның Төлээлекчилер хуралының даргазы, даргазы (дугуржулга езугаар);

Петр Владимирович Ширко — Кызыл хоорайның шериг комиссары, дарганың оралакчызы;

Елена Валерьевна Василькина — Кызыл хоорайның шериг комиссариадының фельдшери, секретары;

Комиссияның кежигүннери:

Наталья Ильинична Попугалова – Кызыл хоорайның мэриязының өөредилге талазы-биле департаментизиниң начальниги (дугуржулга езугаар);

Андрей Петрович Мельников — Россия Федерациязының Иштики херектер яамызының Кызыл хоорай талазы-биле эргелелиниң полиция начальнигиниң хөй-ниитиниң корум-чурумун камгалаар талазы-биле оралакчызы (дугуржулга езугаар);

Вячеслав Борисович Мажа — «Кызыл хоорайның чонну ажылга хаара тудар төвү» күрүнениң казна албан чериниң директору (альтернативтиг хамааты албанга хамаарышкан айтырыглар талазы-биле);

Алимаа Викторовна Калдар-оол — Кызыл хоорайда шериг комиссариадының шериг-эмнелге комиссиязының эмчизи;

Шораан Моторкович Тирчин – Россияның ДОСААФ-тың Тыва Республикада регион салбырының Кызылда профессионал өөредилге албан чериниң начальнигиниң оралакчызы.

Курлавыр состав:

Нина Геннадьевна Потапова — Кызыл хоорайның мэриниң социал айтырыглар талазы-биле оралакчызы, даргазы гуржулга езугаар);

Владислав Викторович Голуб - Т республиканың Кызыл хоорайның ш комиссариадының белеткел бо келдирииишкин салбырының началь дарганың оралакчызы;

Уянмаа Билзей-ооловна Куула «Кызылдың хоорай поликлиниказы» Т Республиканың күрүнениң бюджет ка камгалал албан чериниң эндокрин эмчиниң сестразы, секретары.

Комиссияның кежигүннери:

Байыр Николаевич Анай-оол – Р сия Федерациязының Иштики хе тер яамызының Кызыл хоорай та зы-биле эргелелиниң назы четп нер херектериниң болгаш полиция участок төлээлериниң талазы-б салбырының начальнигиниң оралакч (дугуржулга езугаар);

Айслана Николаевна Тюлюш – Кы хоорайда чонну ажылга хаара ту төптүң күш-ажыл рыногунуң талазы-б килдистиң кол специализи;

Валентина Ивановна Монгуш «Кызылдың хоорай поликлиника Тыва Республиканың күрүнениң бю кадык камгалал албан чериниң тера эмчизи;

Снежана Сергеевна Ким — Кы хоорайның мэриязының өөреди департаментизиниң методизи (дугурж га езугаар);

Шолбан Леонидович Бады-Хоо Россияның ДОСААФ-тың Тыва Респ ликада регион салбырының Кызыл профессионал өөредилге албан чери башкызы (дугуржулга езугаар).

Маадырның 100 харлаанынга

АВЫРАЛДЫГ БЕРТ-ДААМ, АЛДЫН БАШТЫГ АК-БЕДИИМ...

Совет Эвилелиниң Маадыры, Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи, тыва эки турачы, тыва танкистерниң бирээзи Чүргүй-оол Хомушкунуң 100 харлаанын уткуштур тес-хемчилер, ылаңгыя Берт-Даг сумузунуң чону улуг белеткел ажылдарын чорудуп эгелээн. Бир-ле дугаарында берт-дагжылар сумузунуң девискээринге улуг субботникти организастаан. Суурнуң бүгү чурттакчы чону бажыңнарын, албан черлерин арыг-силиг аштап арыглап, херимнерин агартыр чугайлап, аалчыларын уткуп хүлээп алырынга белен, хей-аъды бедик, тура-соруктуг белеткенип турарлар.

Алдар-аттыг фронтучунуң 100 харлаанынга тураскааткан республика ергелиг улуг байырлалды май 18-те рттирер. Ынчангаш улуг байырлал ткуштур суурун чаагайжыдар (сумунуң руктарын, чырыын, маадырның тураскалын, клубтуң мурнуу талазын чаартыр ээш өске-даа) сорулгалыг белеткел жылдарынга болгаш байырлалда болур емчеглерни эрттирерингe акша-хөреңги ыры-биле, март 7-де марафонну оргаастап эрттирген. Марафонга бүгү коундан база Кызыл хоорайдан, өске-даа жууннардан чаңгыс чер-чурттуглары эп киришкен.

Марафон болур мурнуу чарыында эди Хуралдың депутады Александр анчат, чогаалчы Чооду Кара-Күске, очун удуртукчу Кара-оол Лапчаа, Шын" солуннуң кол редактору Алекандр Шоюн дээш өске-даа хүндүлүг алчыларны юбилейлиг хемчегниң оргазакчызы Хая-Маадыр Делгер-оолович аза, сумунуң чагырга даргазы Айыраш ександрович Самбыл олар чылыгычак уткуп алгаш, Берт-Даг ортумак лазының музейинче чалаан.

ара-Күске Күнзекович, Кара-оол анович, Александр Сан-оолович еип чораан төөгүлүг школазының нин базып, школачы үелерин, башларын сактып чугаалашканнар. Ук оланың директору Чойгана Нордупловна Седип-оол музейде Чүргүй-оол адырның делгелгезин аалчыларга ыштырган. Делгелгеден маадырның булезиниң, дөргүл-төрелдериниң ук-төөгүзүн, фото-чуруктарын, документилерин, эдилелдерин көрүп болур. Ол ышкаш музейде сумунуң төөгүзүн, Тес-Хемниң чонунуң чуртталгазын, ажылижин, агаар-бойдузун, үнүжүн көргүскен, ат-алдарлыг кижилериниң, маадыр иелериниң допчу намдарын, фото-чуруктарын ында делгээни онзагай.

Суму чагыргазының коллективи.

Сумунуң төвүнде Б.С. Доюндуп аттыг Культура бажыңының даштында чаа өг тип каан, уруг-дарыг маңнашкан, улус-чон, машина-балгат чыылган хайымныы-даа аажок, бир-ле байырлыг шинчи кирер. Чүге дизе ол-ла хүн Чүргүй-оол маадырның 100 чылдаанынга марафондан аңгыда "Тыва – мээң өргээм" деп фестивальдың көрүлдези база болур. Ынчангаш берт-дагжылар фестивальга киириштирер концертин көргүспүшаан, ачы-дуза марафонун база эрттирип "ийи койгун адып ап турар" болду.

Концертке сумунуң албан черлериниң коллективтериниң танцы-самын, ыр-шоорун бараалгаткан. Көрүлдениң кол утказы Чүргүй-оол маадырга, тыва эки турачыларга тураскааткан. Тыва эки турачыларны дайынче үдеп турар оюн-көргүзүгнү, Чиңмит Өөлеттиң "Чүргүй-оол маадыр чүректерде" деп шүлүктү, "Катюша", "День победы" дээш өске-даа ырыларны, ылаңгыя башкылар коллективиниң "Субурганныг Берт-Даг суурум" деп хөйнүң ырын көрүкчүлер диңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле уткуп алган. Мөөрейниң дараазында кожуун чергелиг чадазынга киржир лауреаттарны жюри кежигүннери илереткен. Эң-не эки чаңгыстың күүселдези дээш Артыш Биче-оолга, эң-не эки уран номчулга дээш Надежда Айыжыга, үштүң ырызы дээш "Три танкиста" ырының күүседикчилеринге дипломнарны тывыскан. Коллективтер аразындан 3-кү черни "Хүнчүгеш" уруглар сады, суму чагыргазының коллективи ийиги черни, башкылар коллективи бирги черге төлептиг болган.

Адыш часкаашкыннары үзүк чок.

Дараазында Берт-Даг сумузунга амыдырап-чурттап, ажылдап чораан чаңгыс чер-чурттуглары, даргалар, депутаттар, кожууннуң сумуларындан төлээлер, Берт-Даг школазын дооскандан бээр мугур чылдаан доозукчулар, албан черлериниң коллективтери дээш кижи бүрүзү сценаже үнүп, чылыг-чымчак сөстерни илередип, боттарының өмүнээзинден дузаламчы акша-хөреңгизин салган. Кежээ дургу сценага "Авыралдыг Берт-Даам, алдын баштыг Ак-Бедиим..." дээн сөстер чаңгыланып кежээлээн.

Марафонга база бир онзагай, чонну сонуургаткан чүүл – лотерея ойнаашкыны болган. Ооң эң-не улуг шаңналы – чаа өг. Саттынган билеттер шупту ойнаашкынныг, ында терлик, негей тоннар, хураган кежинден додарлаан хөректээштер, аргаан-даараан идик-хеп, өгнүң дериг-херексели, дириг молдурга, хой дээш чүнү чок дээр, шупту көдээ амыдыралга херек чүүлдер. Бо бүгү суурнуң ус-шеверлериниң "алдын" холдары-биле кылган ажылдары-дыр. Саттынган 500 билеттиң ээлери доозазы хол куруг чанмаан. Ол хүн эң-не ойнаштыг, аас-кежиктиг болган кижилер Берт-Даг сумузунуң чурттакчылары Альберт Чанчыкаа дириг өшкү биле өгнү, Артыш Биче-оол молдурганы ойнадып алганнар.

"Хүнчүгеш" уруглар садынга шаңнал!

Башкылар коллективи.

Чүргүй-оол маадырның 100 харлаанынга тураскааткан байырлыг хемчеглерни эрттирерингe ачы-буян марафону ынчаар эрткен. Май 18-те болур улуг байырлалга "Бистиң маадырывыс" деп республика чергелиг шериг ыры, танцы мөөрейин база организастап эрттирер. Маадырының 100 харлаанын берт-дагжылар бедик көдүрлүүшкүннүг эрттирер деп сорулга салып алган аалчыларын манап турар.

Алдынай СОЯН.
Авторнуң тырттырган чуруктары.

Пасха байырлалында

БУРГАН АЛДАРЖЫДАР ХҮРЭЭ

Бүгү делегейде христиан шажын-чүдүлгеге ханы хүндүткелдиг чоннарның улуг байырлалы апрель 8-те болган. Азы Дээрги-Чаяакчы Иисус Христос Бурганның чок болгаш катап дирилген хүнү. Ол хүн чер-черлерде хүрээ-хииттерге улуг мөргүлдер эрткен. Кижи бүрүзү каас-коя национал хевин кеткен, иштики сагыш-сеткили арыг, өөрүшкү долган байырлалга келир.

Уруглар эмчизи, үе-чергем эжим чалаарга, ол чараш байырлалды көөр аргалыг болдум. Сонуургаачал чаңым-биле Кызыл хоорайывыстың Дружба кудумчузунда ийи каът, делгем, 200 хире кижи кире бээр, амгы үении-биле дериттинген улуг бажыңга келдим. Ооң адын «Бурган алдаржыдар» хүрээ (Церковь «Прославления») дээр болду.

Эртенгиниң 10 шак четпээнде чеде бээримге-ле, айыткан шагында хүрээниң удуртукчузу Пастор (тыва национал хеп кедип алган) сценаже үнүп келгеш:

– Дээрги-Чаяакчы Бурганывыс, Тывада чурттап чоруур бүгү чоннарывыс каң кадык, аас-кежиктиг чорзун! Тыва чуртувустуң баштыңчызы Шолбан Валерьевич Кара-оолдуң ажыл-херээ кезээде бүдүнгүр болуп, сайзыразын! Делегейде нептерээн халаптыг арагалаашкын, наркомания чавырылзын! – деп мөргүлдээрге, орус, тыва аныяк оолдарның гитаралыг хөгжүм ойнаан үделгезинге бүргедип, «Аминь! Аллилуйя!» деп ыдык сөстер-биле кыйгы салып, Бурганга йөрээл кылды.

Шак мындыг байдалга бир дугаар чеде берген кижи канчаар, чүгле хайгаарап дыңнаар, көөр аргалыг болдум.

Мөргүл өргүүрү дээрге кижиниң Бурган-биле чугаазы азы харылзажылгазы болур. Мөргүл кылып турар кижи Бурганны алдаржыдар, аңаа өөрүп-четтирер, бодунуң бачыттарын миннир, оон дуза дилээр дээш оон-даа өске.

«Аллилуйя!» дээрге Бурганны алдаржыткан кыйгы азы «Дээди-Чаяакчыны мактаңар!» дээн утказыг сөс.

«Аминь!» еврей дылдан очулдурарга, «Шын!» дээн, колдуунда «Ындыг-ла болзун!» дээн ачылыг сөс.

Пасхага келген ийи чүс ажыг аңгы-аңгы нация, янзы-бүрү мергежилдиг кижилер бо байырлалга хүндүткелдиин, бот-боттарынга ынакшылын илередип куспакташкан, эп-найыралдыын магадап көрдүм. Мөргүл соонда байырлалга тураскааткан амданныг аъш-чемни чооглаарынче пастор чонну тускай өрээлче чалаптарга, ол хире хөй кижи иткилешпес-даа, узун ээлчегге корум-чурумнуг туруптар чорду.

Дараазында Пасха байырлалының концертинче чыылганнарны чалаан. Улуг кижилер, ада-иелер, бичии чаштар ыршоор, танцы-сам-биле куттулуп, хөглеп байырлаан.

Пастор чайланы бээри билек, ужуражып таныштым. Ол кончуг чазык, бөдүүн бүдүштүг аныяк кижи Норвегиядан келген. Адын Сванес Тор Арилд дээр. Бичиизинде Совет суртаалдың салдарындан Россияны «коргунчуг» күрүне кылдыр дыңнап чораан. Тор 18 харлыында чонга шажын өөредиин нептередир школага өөренип, Бурганның кыйгызы-биле школаны дооскаш, Россияга чедип келген. Ол үеде Сибирьге шажын өөредиин суртаалдап тарадыр төлээ херек деп дыңнааш, даштыкы төлээ черинге баарга, Тываже чорудупкан. 1998 чылда Тыва Республиканың төвү Кызылга келгеш, Бурган авыралын бодараткаш, 3 чыл болгаш Кызылдан чорупкан. 2006 чылда катап ээп келгеш, найысылалдың төвүнде турар «Бурган Алдаржыдар» хүрээге ажылдап эгелээн. Иисус Христос – Чаяакчы Бурганны йөрээп, чонга шажын суртаалдаар хүлээлгезин кожуннарга чедирип келген түңнелинде 2009 чылда хүрээниң удуртукчузу пастор эргени алган.

– Россияга чурттап келген үемде Бурган меңээ кайгамчык тыва кыс Аннаны хайырлаан. Ам ийи кыстыг бис. Улуг уруувус 14 дугаар школада үшкү классчы, интернет таварыштыр норвег школада база өөренип турар. Бичии кызым 5 харлыг, ол «ававыс – тыва, ачавыс – норвег, а бистер орустар бис» дээр болдур ийин – деп каттырып хөөрээр болду.

Бо бажың эгезинде бичии турган. Пастор Торнуң ачызында 2000 чылдан хүрээниң баазазы улгаткан. «Чурттаалга» деп төп ажыттынган, «Аштап чоруур кижилерни чемгерер» деп ачы-буянны база чорудуп турар. Эдип чазаар колонияларга, Кызылдың өөредилге черлеринге, кырганнар бажыңынга, эмнелгелерге доктаамал Бурган авыралын, Библия өөредиин тайылбырлаар хемчеглерни чоруткан соонда чон, ылаңгыя аныяктар хөй кээп эгелээн. Оларның угаан-медерели арыглаттынганындан, арагачылар, наркоманнар аразындан езулуг кижилер үнген. 2009 чылда ийи каът бажың туттунган, ында барык хүннүң-не Бурган авыралын суртаалдаар курстар гр... ажылдап турар. Бөлүк-бөлүк ... өг-бүлелерде шажын точкалар...

Швециядан, Норвегия... өске-даа даштыкы чурттарда... Россияның булуң бүрүзүнден ... дуржулгазы бедик пасторлар... рарлар. «Бурган Алдаржыдар»... салбырлары Кара-Хаак, Черби...

Чугаавыс төнчүзүнде паст... Тор мынча дээн:

– Бистиң хүрээвиске кээп тур... угаан-медерели оттуушкунда, ... рук дээш демиселче, Бурган авы... ле кээп турарларның саны көв... чангаш бүзүрээннер-биле кады... аралажып чыглырынга бол... мөргүүрүнге, чоннуң идепкейл... ринге, хүрээниң эжии ажык!

Пасха байырлалында Паст... уругларының авазы Анна сцена... «Чаа эрткен республиканың ... башкыларының мөөрейинге, Бу... ралында 188 кижи аразындан ... черже үнгеш, 20 муң рубльдиң ... кадын апрель 7-де алдым, он... хүрээниң сайзыралынга салды... чугаалаарга, чүдүкчүлер шуп... чедирип, өөрүшкүзүн үлешти.

Анна бо күзүн Сочи хоорайга ... адын камгалап, Россия черге... рейинге республиканың ө... бажыңының мурнундан киржир.

– Бичии 5-6 харлыг турумда... за 1949-1950 чылдарда, чайы... биле суурувус кедээзинде аян... бызааларывыс бажын дозуп чо... хенертен кара булут диргелге... дүңгүреп, от-көс кызаңнаан. Ав... га бергеш, мени мурнунче ча... туткаш: «Өршээ, Өршээ, Бу... Өршээ Хайыракан Бурганым!... холдарын сунуп тейлээрге, ол у... диңмирээшкини чоорту эрте бер... чашкы үем бо чыыш үезинде са... кирип келген. Ийе, кижи бүрүзү... шажын-чүдүлгеге бүзүрээри бо... хамааржыр, ооң сеткил-сору... күштүг болуру ыдыктыг херек.

Светлана АР...
Кызыл

ЧУРУКТА: Пастор Тор өөну... Анна база уруглары-биле.

Чаа ном

ЫНАКШЫЛГА ЙӨРЭЭЛ

Шүлүк бижииринге ол школачы чылдарындан-на хандыкшып эгелээн. Ынчалза-даа элээди болгаш чалыы үезинде бижиттинген шүлүктерин шыгжап, кадагалап чорбаан. Чүгле сөөлгү дөрт-беш чыл иштинде бижиттинген шүлүктерин баштайгы чыынды номунда киирип алган.

Чугаа Зинаида Серен-Чимит болгаш ооң чаа үндүрүп алганы «Ынакшылга йөрээл» деп номунуң дугайында болуп турар. Ында авторнуң шүлүктеринден аңгыда, кыска чечен чугаалары болгаш номга атты берген шиизи кирген. Зинаида Салчаковнаны Тывада таныыр, билир кижилер эвээш эвес, ол хөй чылдарда педиатр болуп ажылдаан, амгы үеде гомеопат эмчи, бистиң солуннуң база бижикчилериниң бирээзи кижи. Мергежилдиг эмчи, төлептиг ава, өөнүң ээзиниң кады чурттаан энерелдиг эргим, ынак эжи. Ожук дажы дег, үш оглунуң ачазы Бурган оранынче электен чоруй барганы хомуданчыг...

Зинаида Салчаковна чаа номун меңээ белекке тутсурга, дыка өөрдүм. Шүлүктерин далашпайн, таптыг номчуй бергеш, кандыг кончуг онза бижиир кижи боор деп магадалга алзыптым. Чогаадыкчы салымны аңаа бойдустан, Бургандан, дээрлерден (та кайызындан, кым ону билир) ёзулуг чаяаган-дыр деп бодаар кижи чордум. Улуг дыка бодун албаданмайн, ындындан иттирип келирге, амыдыралчы ханы бодалдарының дизии одуругларже чайгаар куттулуп турганзыг. Азы та, боттарының иштики делегейинде чурттап чоруур шүлүкчүлерни кым билир боор: та бижиттинип-ле, бижиттинип-ле чоруурга эки чүве, та бажынче чырык бодал чык кылдыр соптарга, ам кээп саазын, бийир сегирип алыр улус...

Чаш шааның эң уттундурбас сактыышкыны – инек соондан маңнап чорааш, ийден чуглуп батканы. «Чараш-Ыяш кыштаавыс» деп шүлүүнде ону чуруп көргүскени:

...Чаяан болуп, үш-ле харлыг чаш
төл мени
Чаа дaараан негей тонум
камгалаан боор.
Чүгүрбүшаан соомдан келгеш,
улуг акым
Чүктеп алгаш чорупканы
уттундурбаан...

Шынап-ла, чараш, чылыг, ачылыг кыштаг: «Часкаар безин малдың хүрү күзүн ышкаш».

Төрээн чер-чуртунга ынакшылы дүшдүлүнде безин чалбыраашталып чыдар: «Кызыл-Даамны дүжеп хондум», «Бай-ла-Тайгам», «Төрээн черим эртинези» деп шүлүктерде ол тодазы-биле илереттинген. Үш шүлүүнге аялга бижиттинген. «Бай-ла-Тайгам» деп шүлүүнге мырыңай ийи аялга: бирээзин сураглыг композитор Владимир Серен, өскезин – база-ла сураглыг Наталья Лопсан чогаадып кааннар. Кайызының-даа аялгазы дыка чараш. Бо чылдың апрель 5-те Национал театрга болган «Ырлаксанчыг Бай-ла-Тайгам» деп концертке аныяк ыраажы Омак Ооржак ооң «Бай-ла-Тайгам» деп сөзүнге Наталья Лопсанның бижээн аялгазы-биле ырлап үнүп келирге, ырының тааланчыынга, ыраажының үнүнүң чаражынга көрүкчүлер ылым-чылым барган.

Кызыл-Даг чурттуг болурга, ол черни чогаадыкчы кижилерге иттириглиг сагыш-хөөн бээр онзагай бойдус хүрээлээн ирги бе деп-даа бодаар чордум. Чүге дизе март айда солунга бижээним Кызыл-Дагның талантылыг башкызы Ольга Күжүгеттиң удуртканы «Лирика» бөлгүмүнче ол черниң чону улуг-бичези чок сонуургалдыг барып, ийи чыынды номну үндүрүп алганнар. А черле алызында Бай-Тайгадан чүүл бүрү чүге-даа уран талантылыглар эңмежогун билир бис, ындыызының хуулгаазын ужуру – ыдыктыг тайгазының илби-шидизинде чадавас...

Зинаида Салчаковна эң-не эргим, ынак кижилеринге шүлүктерин бараалгадып биживейн канчаар. Өөнүң ээзинге тураскааткан «Эр хей!» деп шүлүү:

Турза узун, тутса шыырак
тыва эр сен,
Душтуктар боол,
амыдырал эгелээн бис.
Үжен чылдың нүүрүнге чедип келгеш,
Үнелелди кылып көрейн:
Сеткилиң ак, шынчы-дыр сен,
Сеңээ бүрүн бүзүрээр мен.
Алыксак-чиксек эвес-тир сен,
Алдар сүрүп, чүткүвединң.

«Оолдарым» деп шүлүүнге Орлан Донгак аялга чогаадып каан. Эштеринге тураскааткан шүлүктери база онзагай. Бичии уругларга чогаал бижиири кончуг бедик харыысалга. Зинаида Салчаковнаның бичиилерге шүлүктери дыка угаадыглыг, чаптанчыг чорду.

Ады чок бир шүлүүн номчуптарымга, бо чырык өртемчейде амыдыралдың эрээн-шокарындан эскериглер каракка муңгаранчыы-биле чуруттунуп, сеткилди хунуктур дээп кээр болду.

Кудумчуда орук кыдыы кара черде
Куу дииспей хөкпейипкен
«ыглап» орду.
Аъш-чемни кажан чиген хөөкүй чүве
Арып-түреп баксырааны илдең болду.
Ээзи чок черлик кыс ыт төрүп алган,
Эниктери ооң соонда ытпаңнашкан.
Чай шаг болгаш, ээн ховаа
хырын дүптеп,
Шартылаалар тудуп чигеш,
оңгап суксаан.
Сан чок элээн, өңү безин
таныттынмас
Чаштар орар терге сөөрткен,
илгип орар
Салы, кирбиин хыраа шыпкан
ирей көрдүм,
Чарып одаар каш токпак аппар чыдыр.
Агарарып чажы тоглап,
каш хыл ар...
Ава кырган кара чааскаан каза...
Чоруй барган уруунуң чуруун
топтавы...
Чода тудуп, чедип кээрин мана...
Шак бо сарыг өртемчейде амы...
Салым-чолу кандыг-даа боол
чаяатты...

Кыска чечен чугаалары – а... ралчы, солун. А «Ынакшылга йө...» деп чогаалын мен бодаарымга, с... тургузуп болур хире белен шии-ле... Төнчүзүнде шииниң бир маадыры А... мынча деп турар: «...Сээң ынак... йөрээл дээн сөстериң кончуг ч... болгаш делгем утказыг, чуржум. ... ла, ынакшыл бүгү-ле амыдыра... аас-кежииниң үндезини, ажы-тө... алган эжинге ынакшылы, ада-ие... төрел чонунга, шажын-чүдүлге... чер-чуртунга, бойдузунга ынакшы...

Номунуң редактору, Тываның ул... чогаалчызы Николай Кууларга ... даштыкы кааcталгазын кылган чу... Окан-оол Салчакка өөрүп четтир... автор илередип олурар. Чүрек ишт... үш үндезин өңнү эге сөзүнде тайыл... лап кaанын дыка сонуургадым: «К... өң – ажы-төлүнге, алган эжинге ына... лы. Сарыг өң – ада-иезинге, эш-өөр... төрел чонунга, шажын-чүдүлге... ынакшылы. Көк өң – чер-чуртунга, ... дузунга ынакшыл. Арткан өңнер... үш өңнүң дузазы-биле холуп тур... үндүрүп алыр».

Уран сөске ынак кижилер Зин... Серен-Чимиттиң «Ынакшылга йөр...» деп ному-биле таныжар болза, база... салым-чаяанныг, бодунуу-биле ту... үннүг авторнуң чогаадылгазын сон... гал-биле номчуур боор. Ынчангаш ... ному-биле байыр чедирбишаан, м... даа соңгаар чогаадыкчы чедиишкин... ни, солун ажыдыышкыннарны Зина... Салчаковнага күзедим.

Надежда ЭР...

«ШЫННЫҢ» почтазындан

Ат-алдарның төлептиглери

БАШКЫВЫСТЫҢ АДЫ-БИЛЕ

Бистиң Шуй суурувуста ортумак школавыска ат тыпсырын чон чугаалажып турар. Мен ол школаның баштайгы өөреникчилериниң бирээзи мен. Сарыг-Белден амгы суур адаанче көжүрүп эккелген бичии бажыңга 1938 чылда школаны ажыткан чүве.

Суму даргазы Хомушку Биче-оол е Барыын-Хемчик кожуундан келдарга өөренир уругларны чыскаап, үткелди кылган. Барыын-Хемчик коундан ажылдадып чоруткан Байкара кар башкыны биске таныштыргаш, кире уруглар, оолдарны ол башкыга рэткен. Шуй сумуга школа ажыттындугайында чарлаан.

Школаның баштайгы бичии бажыңы өенир-даа чурттаар-даа черивис. кывыс Макар тергелиг аътка тараа лдеринден саваң сөөртүп эккелгеш, ус, сыртык хаптарынга суккаш, тырып н. Оруннарның кудус, сыртык хапта- Ом-Дарый угбайга дааратан. Ол-ла ай биске аъш-чем база хайындырып ип турган. Аъш-чем-биле хандыгазын арбан даргазынга дааскан. еникчи оолдар, уругларның ада-иези ган, тараа, эът дээш өске-даа чем аан аалдарындан эккелгеш, Ёндан арга хүлээдип бээр.

Мээң школага кады өөренип кирген үм: Барба Кара-Донгак, Дак Кара-п, Түмен-Байыр, Катпа-Сүрүң уруу чыр, Ама-Салыр уруу Чайдыш, Маа- оглу Доржу Хертек, Эрги-Барлык ттуг Ламажык оглу Өшкүлүг-оол, дштың дуңмазы Чозармаа, Адыг- Манчынович, Анай-Саар Суваңана, Кызыл-Даг чурттуг Сереш, эң ус Дадар-оол Куулар.

Дараазында 1939 чылда база бир классты ажыткан. Аңаа Булуң, Эрги-Барлык суурлардан уруглар, оолдарны чыып өөредип эгелээн. Өөреникчилерниң чамдыызы өөредилгезин ара каапкаш, чана бергеннер. Ынчангаш ийи класстың өөреникчилерин кадыпкан. 1939 чылда өөренип келген улус Ак-оол Оручай, Чымбый-оол Кара-Сал, Самдан Хертек, Санчай-оол оларны сактып тур мен.

1940 чылда Кертик-Ак, Чиңдол, Шыжыыр Очур, Сереңмаа Чалзыповна, Ужут-оол Бадыевич, Сереңмаа Байыр-ооловна дээш өскелер-даа өөренип кирген чүве.

1942 чылда Майны Бадыевич Салчак Кызылга башкы сургуулу дооскаш, Шуйга ажылдап келди. Ол чылын Шагаалаң Сарыгбай, Шойдан Чалзып, Сарыгбай Лаа-Сүүрүңовна, Ламажык Иргит, Кочаа Шыдыраа, Шыырап, Хирлиг-оол Кара-Доңгактар, мээң дуңмам Чымы Сайын-Белек оларны Майны Бадыевич башкылап турду. Ооң соонда Барыын-Хемчик кожууннуң школаларынга башкылап ажылдап чорааш, 1947 чылда Шуй школазынга катап башкылап ажылдап чедип келген. Башкылап турган өөреникчилери Маадыр Дардашович Хертек, Дары-Хөө Хеймер-оол, Сүрүң Довук-оол, Аптыыла Лопсаң-оол, Домбаштай Сарыг-оол болгаш өскелер-даа.

1953 чылда башкывысты Бай-Тайга районнуң Кызыл-Даг школазынче директорладып чорудупкан чүве. Ол школага өөредилге-кижизидилге ажылын бедик деңнелге организастааны, школаның материалдыг баазазын сайзыратканы дээш, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң чарлыы-биле «Шылгараңгай күш-ажылы дээш» медаль-биле 1954 чылда шаңнаан. Ол шагда күрүнениң ындыг бедик шаңналын ховар тыпсыр, эң шылгараан кижилерни шаңнап турган.

Башкывыс 1956 чылда Шуй 7 чыл школазынга катап ажылдап чедип келгеш, школаның партия эге организациязының секретарынга соңгуткан. Шуй 7 чыл школазынга ажылдап чораан үезинде школаның сайзыралынга бодунуң улуг үлүг-хуузун Майны Бадыевич киирген. Шуй школазының чаа бажыңының тудуун 1957 чылда тудуп доозарының, ооң соонда чылдарда башкыларга бажыңнарны болгаш школаның мастерскаязын тударының айтырыгларын чедиишкинниг шиитпирлээринге киришкен. Улус өөредилгезиниң хөгжүлдезинге кииргени улуг үлүү дээш 1957 чылдың октябрь айда «РСФСР-ниң Улус өөредилгезиниң тергиини» деп хөрек демдээ-биле шаңнаткан.

Майны башкы хөй чылдарда интернат эргелекчилеп, ооң материал-техниктиг байдалын экижидер, школаның эрги бажыңын интернат кылдыр эде тудуп, өскүс уругларның чурттаарынга болгаш өөреніринге таарымчалыг байдалды тургузар талазы-биле ажылдарны кылып чоруткан.

Майны Бадыевич Салчак хөй чылдарда башкылап, директорлап, чоннуң ажы-төлүн өөредип кижизидеринге бодунуң улуг үлүүн киирген, чонунга хүндүткелдиг, Тыва Арат Республиканың Культура яамызының мактал бижии, СЭКП Тыва Обкомунуң Хүндүлел бижии дээш хөй-хөй шаңналдарның эдилекчизи, РСФСР-ниң Улус өөредилгезиниң тергиини, РСФСР-ниң школаларының алдарлыг башкызы хүндүлүг башкывыс Майны Салчактың адын Шуй ортумак школазынга тыпсырын ооң хөй санныг өөреникчилери, күш-ажылдың хоочуннары, амгы үеде 79 харлыг Киим-оол Сарыг-Донгак, 80 харлыг Шожал Иргит, 81 харлыг Кендиван Дажаа-Серен дээш өске-даа өөреникчилери саналдап тур бис.

Чымы КАЛДАРБАН,
Маадыр ие.

Бижикчиниң сеткил-хөңнү

САЛГАЛДАР НОМЧУЗУН ДЭЭШ...

Ие чер кырында кандыг-даа амыбойдустуң Ава чаяан өйлүг чурттаар назын амыдыралынга чүү-даа турар. Кара бажым көгергиже хензиг чажымдан өскен чуртум Баян-Таламның төрел-аймак кижилериниң мөзү-бүдүштүүн, угаан-медерелиниң сайзыралдыын дыка эки билир мен. Оларның чаңгыс черге олуруп алгаш, бот-боттарының аразында чугаалап чораан солун ужуралдарының кандыызын дыңнавадым дээр.

Ынчангаш салгалдарывыс номчуп чорзуннар дээш, делгем хемчээлдиг, херек кырында болгулаан база дыңнап, көрүп чораан, бодумга таварышкылаан ужуралдарымны хөөредиг чогу-биле «Баян-Таланың төөгүлери» деп номумда бижип турар мен. Бо дээрге бистиң төрел аймаавыстың төнчүзү чок төөгүлериниң база бир кезиидир. Чурттап эрткен амыдыралымның ужуун моон-даа соңгаар уламчылаар салгалдарывыс, чаңгыс черге чыглып, номчулга сайгарылганы кылып, дараазында салгалдарга дамчыдып чорзуннар дээш, чагып, сүмелээр бодалым-дыр. Мээң бижип, арттырып каарым төөгү ужур-утказлыг номум дээрге тыва чонувустуң төрел аймактарының төөгүзүнге хамаарылгалыг чаңчылдар дугайында.

Өгбелер үезинде өг-бүле тудуп, чурттай берген аныяктар аразынга чурттталгазы болдунмайн, чарлы бээр таварылгалар кончуг ховар турган. Ол үеде төрел аймактарны улуг өгбелер башкарып чораан болгаш, шаг-шаандан сагып чораан езу-чаңчылдарын дендии сагып чурттап чорааннар. Чаңгыс ханныг төрел аймактар чеди ада, тос ада ажылбаанда, ажы-төлдери хан катчып өг-бүле тудары шуут хоруглуг. Араганы дөртен хар үезинде ховар ижер.

Ажы-төл төрүүр аныяктар араганы шуут ишпес. Арага ижип алгаш, кижини кижи өлүрүп каан деп каржы сөстү аныяктарга безин дыңнатпас, өгбелер аразында сымыранчып чугаалажып олурганын дыңнап чордум. Ол үеде чаңгыс сумунуң девискээринге чурттап чораан төрел аймактарның ажы-төлү ажыл-ижин күш каттыштырып, демниг кылып чораан болгаш, ажыл-үүлези бүдүнгүр, дыка эки чурттап чорааннар.

Ам шаг-үениң аайынга чагыртып, кандыг орук-биле бар чыдарывыс шуут билдинмес. Салгалдарывыс өгбелерден дамчып келген езу-чаңчылдарын билбес. Улуг эртемден өгбевис Монгуш Кенин-Лопсан тыва чоннуң чаңчылдарын чыып бижээш, ном кылдыр салгалдарынга арттырып каарга-даа, ону номчувас, ажы-төлүнге чагып өөретпес. Эртем-билиг доозуп алган аныяктарывыс төрээн черинде төрел аймаанга каттыжып, чуртун сайзырадып, дем катчып ажылдаар дивес. Шаг-үениң бергезинге, амыдыралга чагыртып, Саян артында хоорайлардан хүнүнде амыдыралынга херек акша сүрер чорук чылдан чылче улам көвүдеп турар. Ынчангаш көдээде амыдырал-чуртталга бергедеп, хөгжүлде чок, чылдың-на дорайтап олурар.

Куда-дой болган черлерге баарга, улуг өгбелери каш-ла санныг, колдуунда кудазын эрттирип турар аныяктар боттарының үези эш-өөрлерин чалап алган болур. Кыдыындан көрүп олурарга, дашка үскүлештирип божудуп турда, оол, кызы бир дөмей, чүгле боостаалары борбаңнаар. Эш-өөрлери-биле ынчалдыр хөглеп ижип алган соонда-даа үр болбайн чурттталгазы шуудавайн чарлы бээр. Таныжып алгаш, сагыш-сеткилинге чедир чугаалажып албаанындан, өгленишкен аныяктарның чара бадыланчыры чылдың-на көвүдеп турарын сан-түңнер бадыткап турар.

Ада-иезинге божудулга бажыңынга кагдырган чаш төлдерниң кээргенчиин. Күрүне азыралында, интернаттарда оларның саны чылдың-на көвүдеп турарының сагыш аарынчыын. Бо-ла бүгү багай чүүлдер кымның буруузу-биле болуп турарыл? Чүгле боттарывыста, чүгле боттарывыстың буруувус-тур деп катап-катап чугаалаксаардыр мен.

Сарыг-оол САНЧЫ,
хоочун бижикчи.

"Көдээже көрүш" деп чүүлге хамаарыштыр

ЭЛЕҢ-ТЕНДИҢ ИНЕКТЕР ЧОК

Бистер, Баян-Тала суурнуң чурттакчылары, "Шын" солунга март 6-да (№25) үнген Сарыг-оол Санчының "Көдээже көрүш" деп чагаазын номчааш, чамдык бодалдарывысты бижиксевидис.

Хаялыг-Дагның кырынче үне бергеш, ал орарга, каас-чараш, кайгамчык дус чурумалдыг Баян-Таланың искээри көстүп чыдар. Кайгамчык аш дээривистиң ужуру мындыг:

Тывавыстың бир кезии, адыш оюу е черде делегейниң бойдузунуң кол шынарлары бар – элезинниг к-кезек черлер, тараа тарыыр эки үннүг Дүвүрең, Ак-Шат, Сыын-Чүрээ, одары даштыг, хаяларлыг, агыы, таар оъттуг даглар эдээ ховулар, -узун кырган, аныяк чодур теректер-талдардан, хадыңнардан чимистиг аш өске-даа үнүштерден тургустунарга-арыглыг Хемчик хемниң эрии, чоогунда аъттыг кижи көзүлбейн узун хараганнарлыг, талдарлыг адааның делгем шынаазы. Үстүнче арга, Чадаана хемниң кыдыында өрзүннүг, сиген кезер черлерлиг л-Хадың.

айын аалдар Ээр-Хавак дургаар птар. Ак-Талдың суу хавактың ын дургаар агып чыдар. Хемчик вистиң кыдыында эм-дом болур ргана дизип каан чинчилер дег , дошкаларлыг долаана, эъди изип, генде, хайындырып ижеривис ыт- чөкпекке холуур чодураа, шыкта кеек, койнут, чигир-сиген дээш чок дээр. Чай эгезинде үнүп кээр выс үш хевирлиг: шык кулчазы, нек кулчазы. Шык кулчазы частып телип кээрге, уругларывыс теле- а тырттырып эккээрге, чаражын ар ону! Чер-чери-биле чаттылган аразында орарлар. Кайыын-даа н чон кулчаны чыып ап турар, ол делгем девискээрде үнген үнүш. адаанда кужурлуг шыгывыс бар. ну шайга ажыглап чораан болгай. чем содазы болгаш серно-кислый й, хлористый кальций, дустардан н. Суур-биле тутчу берген шыкта дак деп ховар чараш чечектиг база бисте. Тывада чүгле 3 черде бар деп дыңнаан бис. Малга таарышкан үнүш. Суурувус ортузундан өрү элезинниг. Чайын изигде кылаштаарга, кижини чиңнеп турган ышкаш болур. Эм-дом элезинивис, чазын үнүп кээр шончалайлар, кызыл-хараган, хола-хараганның карты чазын кадыкшылды быжыглаар шынарлыг, терезин, орук чечээ, ыт-тени дээш кижи санап четпес оъттуг-сигенниг байлак чуртувус Баян-Талавыс чеже-даа бичии кылдыр көстүр болза, азыраан малывыска оъду, суу четчир. Кыжын кара суг ижип кыштаан мал баксыравас дижир болгай. Бистиң каш янзы малывыс баскылашпайн-даа оъттап чоруур. Шаанда хөй малдыг байлар чурттап чораан. Колхоз, совхоз үезинде мал бажы муң-муңу-биле турган. Ынчан база мынчаар-ла чурттап чораан, хенертен чер-девискээривис чыырлы-даа бербээн. Чүгле Хөндергей, Адар-Төш, Кегээн-Булакче чайлаглавазы-ла шын харын. Үе өскерилген болдур ийин. Чер-девискээр ээлерлиг апарган. Ада-иезиниң соон салгаан база изиг күзелибиле малчыннаан аныяктарывыс бар. Беш чүс-даа хойлуг кижи база муңчулардаа бар. Олар карак кызыл ажылыбиле республикада алдаржып чоруурлар. Малывыс эъдин Чадаана, Кызыл хоорайларның базаарынга садарывыска, чон дораан садып аппаар, амданы бир тускай, чаагай дижирлер. Эрткен вектиң 60 чылдарында өөреникчилер фестивальга мынчаар ырлажып турганнар болдур ийин:

Инек малды азыраарда,
Изиг оъттуг Баян-Тала.
Инээвистиң кадарчызы
Идегелдиг Чүрмет-оолду.

Хой-ла малды азыраарда,
Хоюг оъттуг Баян-Тала.
Хоювустуң кадарчызы
Хоочун малчын Бопа-ла акый.

Чылгы малды өстүрүп чоруур аныяктарывыс бар. Республикага чарыштарга эртип турар чүгүрүк аъттар база бистиинде-ле болгай.

Бо чыл малчыннарга, суур малынга өршээлдиг болду. Шары, буга, молдургажыктар дешкилешкен, омак-сергээвис-даа кончуг. Дөрт буттуг кокайлар бар, ынчангаш малды туда кадарар. Оор деп чүве харын өршээлдиг тур. Улус чон сургажып, чагыжып чоруур апарган. Ынчангаш Баян-Талада бо хүнде оорланып чоруур кижи-даа чок, ээгизинде кежи чыпшындыр када берген, элең-тендиң чоруур инектер-даа чок, аргажок аарыг болза аңгы херек. Кымның инектери ындыг болганын сураглаарывыска-даа чок болду.

"Шын" солунну бүдүн Тыва номчуур болгай. Бисти билбес чон кайгаан боор. Кудумчуда элең-тендиң ээрик кижилер чок, ээн бажыңнар бары шын, ээлери өскээр ажылдап чоруй барганнар. Үениң хөгжүлдези-дир, бир чечектелдир хөгжүүр, бир бууран-даа. Үе дүптен бээр ынчаар хөгжүп келген.

Суурнуң чурттакчылары спортка, уран чүүлге ынак. "Борбак-Дөң" деп арбанывыс республикага бирги чер алгаш, 40 муң рубль-биле шаңнатты. "Тыва – бистиң өргээвис" деп мөөрейге база бирги черге төлептиг болдувус. Мөөрейлер, маргылдаалар, концерттер доктаамал болуп турар. Харын-даа республика чергелиг эртип турары-даа бар. Шагааны ооржактар аймаа ийи хүн эки эрттирип берди. Март 8-ти школаның башкылары тулган кылдыр организастаан. Өске черде чурттап чоруур төрелдеривис төрээн черинге кээп, дагылгаларны кылып, черчуртунуң ээлеринден авыралды дилеп, сеткили өөрүп чанып турарлар. Изиг оъттуг Баян-Таланың чону боттарының шаа-биле ажыл-агыйын кылып, малын азырап, ажы-төлүн деткип чурттап чоруурлар.

Баян-Тала чонунуң мурнундан
Галина МОНГУШ бижээн.

ЧАРЛАЛ • РЕКЛАМА • ЧАРЛАЛ • РЕКЛАМА • ЧАРЛАЛ

• *Байыр чедириишкини*

Бистиң эргим, ынак ававыс, кырган-ававыс **Ольга Черлик-ооловна ОЛАНМАЙ** апрель 10-да 60 харлаан.

Ол 38 чылдың дургузунда эге класстар башкылап ажылдап келген, күш ажылдың хоочуну. Амгы үеде хүндүлүг дыштанылгада.

Ававыска юбилейин таварыштыр сеткиливис ханызындан байыр чедирип, быжыг кадыкшылды, узун назынны күзедивис.

Алдан харны харлаза-даа,
Аныяксыы ам-даа хевээр.
Ажыл-ишчи, чоннуг, чолдуг
Ававыска чоргаараар бис.
Өргүн чоннуң ажы-төлүн
Өөредип кижизиткен
Хүндүткелдиг ававыска
Күдүк базып мөгеер бис.
Ажы-төлү бистерни дээш
Амыр-дыжын харамнанмас,
Могаг-шылаг билбезиңни
Бодап келгеш, магадаар бис.
Алдан харга алдырбайн,
Чеден харга четтирбейн,
Сезен хардан торулбайн,
Чүс хар ажыр бистиң-биле
Чурттаарыңны күзедивис.

Хөй санныг уругларындан.

(Төлевирлиг үндезинге парлаан).

«ТУВАКОМПОСРЕДКОМПАНИЯ»
АЖЫК АКЦИОНЕРЛИГ НИИТИЛЕЛ

Тыва Республика, Кызыл хоорай, 667010, Калинин кудумчузу, бажың 17, тел.: (39422)5-46-80, факс: (39422)5-46-8, E-mail: TuvaKompani@ya.ru

«Тувакомпосредкомпания» ААН-ның акционерлериниң чылдың ниити хуралын эрттирериниң дугайында дыңнадыг
Кызыл хоорай 13.03.2018 ч.

Хүндүлүг акционер!

«Тувакомпосредкомпания» ажык акционерлиг ниитилел акционерлерниң чылдың ниити хуралын эрттирериниң дугайында дыңнадып тур.

Хүн айтырыы:

1. «Тувакомпосредкомпания» ААН-ның 2017 ажыл-агыйжы чылының түңнелдери-биле чиңгине директорунуң отчеду.
2. «Тувакомпосредкомпания» ААН-ның 2017 чылдың отчедун, чылдың бухгалтер отчедун, оларның иштинде орулгалар болгаш карылгалар дугайында отчеттарны бадылаары.
3. «Тувакомпосредкомпания» ААН-ның 2017 саң-хөө чылының түңнелдери-биле орулгаларны болгаш карылгаларны хуваары.
4. «Тувакомпосредкомпания» ААН-ның ревизия комиссиязының 2017 чылдың отчеду.
5. «Тувакомпосредкомпания» ААН-ның акционерлеринге 2017 чылдың хуваар кончаа (дивиденд) төлевири.
6. «Тувакомпосредкомпания» ААН-ның аудиторун бадылаары.
7. «Тувакомпосредкомпания» ААН-ның чиңгине директорун соңгууру.
8. «Тувакомпосредкомпания» ААН-ның директорлар чөвүлелин соңгууру.
9. «Тувакомпосредкомпания» ААН-ның ревизия комиссиязын соңгууру.

«Тувакомпосредкомпания» ААН-ның акционерлериниң чылдың ниити хуралының болур хүнү – **2018 чылдың апрель 27.** Хуралдың эгелээр шагы: **15.00 ш.** Бүрүткедип эгелээриниң шагы: 14.00 ш. **Хуралдың болур чери:** Тыва Республика, Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, бажың 17.

Бадылаашкынның долдурган бюллетеньнерин чорудуп болур адрези: индекс 667010, Тыва Республика, Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, бажың 17, тел.: (39422)5-46-80) (факс).

Акционерлер – тус-тус кижилер паспортун ыяап-ла ап алгаш келир. Акционерлерниң төлээлери паспорттарындан аңгыда, РФ-тиң хоойлу-дүрүмнери-биле доктааттынган чурум езугаар шынзыткан бүзүредилгезин ыяап-ла ап алыр. Ниитилелдиң бүрүткеттирбээн акционери (акционерниң төлээзи) бадылаашкынга киржир эргези чок.

Ниити хуралга киржир эргелиг кижилерниң даңзызын тургускан хүнү – 2018 чылдың март 13.

Бадылаашкынның түңнелдерин үндүрүп тура, ол ышкаш кворумну тодарадып тура, **2018 чылдың апрель 24-тен орайтатпайн** алган бадылаашкын бюллетеньнеринде кирген үннерни барымдаалаар.

«Тувакомпосредкомпания» ААН-ның акционерлериниң чылдың ниити хуралынга киржир эргелиг кижилер хуралды эрттирериниң белеткел медээлерин (материалдарын) **2018 чылдың апрель 6-дан эгелеп ажыл хүннеринде 09.00-17.00 шактарда, ол ышкаш чылдың ниити хуралын эрттирип турар үеде билип ап болур. Адрези: ТР, Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, бажың 17.**

* Акционер ниитилелдериниң дугайында Федералдыг хоойлунуң 60 чүүлүнүң 3 пунктузун езугаар акционерниң боду чокта бадылаашкын хевиринге эрттирип турар ниити хуралдан аңгыда, акционерниң ниити хуралын эрттирип турар үеде бюллетеньнер чорудуп (тыпсып) турар азы Акционер ниитилелдериниң дугайында Федералдыг хоойлунуң 60 чүүлүнүң 2 пунктузун езугаар оларның хуудустарын парлап турар ниитилелдерде акционерниң ниити хуралынга киржир эргелиг кижилерниң даңзызынче кирген кижилер (оларның төлээлери) хуралга киржир эргелиг, чок болза долдурган бюллетеньнерин ниитилелче чорудуп болур. Кворум тодарадып болгаш бадылаашкынның түңнелдерин үндүрүп турар үеде акционерлерниң ниити хуралын эрттирер хүнден ийи хонуктан орайтатпайн ниитилелдиң алган бадылаашкын бюллетеньнери-биле киирген үннерни санаар.

«Тувакомпосредкомпания» ААН-ның директорлар чөвүлели.

(Төлевирлиг үндезинге парлаан).

Хуу чуртталга бажыңы тудуп алырынга
ЧЕР УЧАСТОКТАРЫН садып турар.
Тел: 8(39422) 5-00-52, 8923-669-1190

(Төлевирлиг үндезинге парлаан).

Малчыннар турлагларынга
СУГ КУДУКТАРЫН өрүмнеп казып турар.
Тел: 8(39422) 5-10-30, 8913-444-44-05

(Төлевирлиг үндезинге парлаан).

«СЕРЕБРЯНКА» САНАТОРИЙ

2018 чылдың апрель 28-тен май 6-га чедир «Туран» сыын ажыл-агыйының баазазында чурумалдыг агаар-бойдустуг черге эртер «Артык килиң чидир» деп организмге багай салдарлыг боол болур янзы-бүрү будумелдерден болгаш токсиннерден мага-ботту арыглаарының, артык килдер чидирериниң база чараш ду... болгаш чалы назын программазынга киржиринче чала...

«Артык килиң чидир» деп программага киржир күс... кижилерниң чагыгларын 2018 чылдың ***апрель 9-тан*** *чедир хүлээп алыр.* ***Телефон: 8-923-551-47-89.***

(Төлевирлиг үндезин...

ВЕТЕРИНАРЛЫГ АПТЕКА

Кызыл хоорай, Комсомольская кудумчузу, 97 (Ою... седи кудумчузунда, эрги орус хүрээ чоогунда, агро... бажыңының иштинде)

ЗООВЕТТОВА...
ЗООВЕТБАРААННАР, ЭМ...

- малдың чаш төлүн камгалаар эмнер;
- халдавырлыг аарыгларга удур сыкыртыр эмнер;
- кодур-маагыр, ижин курттарынга удур сыкыртыр эмнер;
- саргы; быт; каракче, думчукче курт чажар, хан... ымыраа-сээктерге удур чаштырар, боттары өйлээр-чаш... херекселдиг эмнер;
- чаш мал эмзирер кургаг сүт;
- арган малдар чиир холуксаалыг немелде чемнер;
- анай-хураганнарга, бызааларга эмискиктер.

Ажылдаар шактары: 9-17
Дыштаныр хүннери: улуг-хүн, понедельник.
Телефон: 8-923-544-3923.

(Төлевирлиг үндезинге...

ИЗВЕЩЕНИЕ

Администрация Пий-Хемского кожууна, в соответст... статьей 39.18 Земельного кодекса РФ, информирует о во... ном предоставлении земельного участка из категории з... населенных пунктов, разрешенное использование – для... видуального жилищного строительства.

Месторасположение – Российская Федерация, Респу... Тыва, Пий-Хемский район, с. Сесерлиг, ул. Мойналык, д. 1... щей площадью 800 кв.м., кадастровый номер 17:08:080100...

Заинтересованные граждане вправе подать заявлени... мерении участвовать в аукционе на право заключения дог... аренды вышеуказанного земельного участка в течение 30... со дня опубликования и размещения настоящего извеш... по адресам: Республика Тыва, Пий-Хемский район, г. Т... ул. Кочетова, д. 11, Администрация Пий-Хемского кожу... понедельника по четверг с 9 до 13 часов, многофункцио... ный центр предоставления государственных и муниципал... услуг по адресу: г. Туран, ул. Щетинкина, д. 49 с понедел... по пятницу с 9 до 16 часов.

Начальник отдела земельных, имущественных ... шений и архитектуры Кужугет...

(Төлевирлиг үндезинге п...

Чылгының хылын (чел, кудуруктарын) эк... өртекке садып ап турар бис.
Тел: 8-913-343-6677.

(Төлевирлиг үндезинге...

Промою печь автомобиля не снимая панели.
ПРОДАМ:
- Диски литые 15/100/5 – 4 шт.
- 2 колеса с дисками 175/70/R13
- новый прицеп для легкового автомобиля
- грязевую резину на 17 Bridgestone

Также: **автобаня** с выездом на природу, в любую т... города. 1 час – 700 руб.
Телефоны: 8-913-112-6801, 8-913-347-9900.

(Төлевирлиг үндезинге...

солуннуң сайтызы://shyn.ru / электроннуг почтазы: shyntuva@mail.ru shyntuva@yandex.ru / Неделяның тиражы: 10974 экз. Үндүрүлгениң тиражы: 3...

«ШЫН»

ТУРГУЗУКЧУЗУ:
Тыва Республиканың Информатизация болгаш харылзаа яамызы.
Кол редакторнуң хүлээлгезин күүседип турар Д.С. МОНГУШ

Редакцияның болгаш үндүрүкчүнүң адрези: 667000. Кызыл хоорай, Красноармейская,100, каб.: 29-32

РЕДАКЦИЯНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: Кол редактор А.С. Шоюн – 2-01-35.
Кол редакторнуң оралакчызы Д.С.Монгуш – 2-17-91.
Секретарь В.М. Чактар – 2-30-69; тел/факс (394-22) 2-30-69.
Бухгалтерия, реклама, чарлал килдизи (Н.Б-Б. Оюн, Н.К.Санчай-оол, А.А. Лагбы) – 2-18-10.
РЕДАКЦИЯНЫҢ КИЛДИСТЕРИ:
Ниитилел-политиктиг (редактору Ш.М. Суван, корр. А.А. Ондар).
Экономика, үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый (редактору А.Н. Соян).
Социал айтырыглар (редактору Н.С. Эргеп, корр. Ш.Н. Ховалыг) – 2-17-94.
Культура, чогаал, медээлер база спорт (редактору Э.Н. Кол, корр. А.Д-Б.Түлүш).
Очулга (очулдурукчу А.К. Ооржак).
Солун чыскаакчылары С.Н. Монгуш, А.К. Ооржак.
Корректорлар А.Ч. Чамзырын, Ч.Н. Мачык.

Расч. счет № 40603810900004000277
Корр.счет № 30101810500000000735
БИК 049304735 ИНН 1701008465
КПП 170101001
ОАО АБ «Народный Банк Республики Тыва» г. Кызыл.

Харылзаа, информация технологиялары болгаш массалыг коммуникациялар адырынга хайгаарал талазы-биле федералдыг албанның Тыва Республика талазы-биле эргелели «Шын» солунну **2012 чылдың декабрь 3-те** бүрүткээн. Херечилелдиң дугаары — **ПИ № ТУ17-00068.**

Солунну «Тываполиграф» ААН-ге парлаан. (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко, 1).

Солунда парлаттынган материалдарн... торларының бодалдары редакцияның туру... дүүшпейн барып болур. Айыттынган саннары б... өске-даа фактылары, дыңнадыглары дээш ав... боттары харыылаар.

Чагыдылга индекизи: хуу кижилерге — **11530,** организацияларга — **31730**
Солун неделяда үш катап үнер.
Хемчээли 3 парлаар ама.
Номерни парлалгаже дужааганы: график езугаар — 21.00, херек кырында — 1...
Солун келбейн барганда, 3-14-94 телефонче до...